

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105004/B/2023/36124048426092292

NAJVZDIALENEJŠIE REGIÓNY
EURÓPSKEJ ÚNIE

Bakalárska práca

2023

Maroš Mihál

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

NAJVZDIALENEJŠIE REGIÓNY
EURÓPSKEJ ÚNIE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonomia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva
Vedúci záverečnej práce: JUDr. Lucia Bocková, PhD.

Bratislava 2023

Maroš Mihál

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

.....

(podpis študenta)

ABSTRAKT

MIHÁL, Maroš: Najvzdialenejšie regióny Európskej únie – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodného práva – Vedúca záverečnej práce: JUDr. Lucia Bocková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2023, počet strán 50.

Cieľom záverečnej práce bolo objasniť problematiku najvzdialenejších regiónov Európskej únie, ktorých štatút im zabezpečuje členstvo v Európskej únii, no nachádzajú sa ďaleko od európskeho kontinentu. Práca je rozdelená do troch kapitol. V prvej, teoretickej kapitole, sme vysvetlili samotný štatút najvzdialenejšieho regiónu, rozobrali sme vybrané komplikácie týchto regiónov, vybrané hospodárske odvetvia, vzťah najvzdialenejších regiónov k Európskej únii a vysvetlili ako Európska únia pomáha týmto regiónom. Druhá kapitola popisuje ciele a metodiku záverečnej práce. Tretia kapitola pozostáva z podrobného opisu jedného z najvzdialenejších regiónov, ktorým je Francúzska Guyana. Opísali sme jej jedinečné podmienky a históriu, hospodárstvo spolu s jej podstatnými odvetviami a na záver sme zhrnuli výhody a nevýhody vyplývajúce z členstva v Európskej únii. Z výsledkov našej práce vyplýva, že členstvo Francúzskej Guyany v Európskej únii nemá na región výhradne pozitívny efekt. Francúzska Guyana síce získava rozsiahlu finančnú podporu zo strany EÚ a Francúzska, no na druhej strane stráca autonómiu v rozhodovaní o podstatných otázkach. Ako dôsledok tohto členstva má Francúzska Guyana, ako jediný región v Južnej Amerike, výrazný problém s integráciou a spoluprácou s ostatnými juhoamerickými krajinami.

Kľúčové slová:

Najvzdialenejšie regióny, finančná podpora, Francúzska Guyana, európske stratégie, programy Európskej únie

ABSTRACT

MIHÁL, Maroš: The European Union Outermost Regions – University of economics in Bratislava. Faculty of international relations; Department of international law – Thesis supervisor: JUDr. Lucia Bocková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2023, 50 pages.

The aim of final thesis was to clarify the issue of the outermost regions of the European Union, whose status ensures their membership in the European Union, but they are located far from the European continent. The thesis is divided into three chapters. In the first chapter, we dealt with the theoretical part, in which we explained the status of the outermost region itself, discussed selected complications of these regions, selected economic sectors, the relationship of the outermost regions to the European Union and explained how the European Union helps these regions. The second chapter describes the objectives and methodology of the thesis. The third chapter consists of a detailed description of one of the outermost regions, which is French Guiana. We have described its unique conditions and history, its economy together with its essential sectors and finally, we have summarised the advantages and disadvantages of membership in the European Union. Our results show that French Guiana's membership in the European Union has not had an exclusively positive effect on the region. While French Guiana receives robust financial support from the EU and France, on the other hand, it loses autonomy in decision-making on substantive issues. As a consequence of this membership, French Guiana, as the only region in South America, has a significant problem of integration and cooperation with other South American countries.

Keywords:

Outermost regions, financial support, French Guiana, European strategies, European Union programmes

OBSAH

Zoznam ilustrácií, tabuliek a grafov	7
Zoznam skratiek	8
Úvod	9
1 Všeobecná charakteristika najvzdialenejších regiónov Európskej únie	11
1.1 Štatút najvzdialenejších regiónov v práve Európskej únie	12
1.2 Vybrané problémy najvzdialenejších regiónov.....	15
1.2.1 Vzdialenosť, izolácia a malá rozloha.....	15
1.2.2 Zložitá klíma a topografia.....	16
1.2.3 Ekonomická závislosť.....	16
1.2.4 Hrozba znečistenia.....	17
1.2.5 Populačné problémy	17
1.3 Vybrané hospodárske odvetvia najvzdialenejších regiónov	18
1.3.1 Morské aktivity.....	18
1.3.2 Energetika.....	21
1.4 Vzťah Európskej únie k najvzdialenejším regiónom.....	22
1.4.1 Európske stratégie pre najvzdialenejšie regióny	22
1.4.2 Podpora a pomoc Európskej únie	24
2 Cieľ a metodika.....	27
3 Francúzska Guyana.....	29
3.1 História trestaneckej kolónie.....	31
3.2 Ekonomika.....	33
3.2.1 Teritoriálna štruktúra	35
3.2.2 Vesmírny priemysel.....	37
3.3 Spolupráca Francúzskej Guyany s Európskou úniou a Francúzskom.....	38
3.4 Dopady členstva Francúzskej Guyany v Európskej únii na spoluprácu s regiónmi Južnej Ameriky.....	41
Záver	44
Bibliografické zdroje	46

Zoznam ilustrácií, tabuliek a grafov

Obr. č.1 Poloha jednotlivých NR.....	12
Tab. č.1 Finančná pomoc EÚ.....	26
Graf č.1 Rozdelenie obyvateľstva podľa osídlenia.....	30
Graf č.2 Teritoriálna štruktúra exportu Francúzskej Guyany.....	35
Graf č.3 Teritoriálna štruktúra importu Francúzskej Guyany.....	36
Graf č.4 Financovanie operačného programu.....	39
Graf č.5 Porovnanie sektorov financovaných operačným programom.....	40

Zoznam skratiek

ACTO	– Organizácia amazonskej zmluvy o spolupráci (angl. The Amazon Cooperation Treaty Organization)
AKT	– Skupina afrických, karibských a tichomorských štátov
CARICOM	– Karibské spoločenstvo (angl. The Caribbean Community and Common Market)
EAGF	– Európsky poľnohospodársky záručný fond (angl. The European Agricultural Guarantee Fund)
EHS	– Európske hospodárske spoločenstvo
EMFAF	– Európsky námorný, rybársky a akvakultúrny fond (angl. European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund)
ERDF	– Európsky fond regionálneho rozvoja (angl. European Regional Development Fund)
ESA	– Európska Vesmírna Agentúra (angl. European Space Agency)
ESF	– Európsky sociálny fond (angl. The European Social Fund)
ESI	– Európsky štrukturálny a investičný fond (angl. European Structural and Investment Fund)
EÚ	– Európska únia
HDP	– Hrubý domáci produkt
INSEE	– Francúzsky národný ústav štatistiky a ekonomického výskumu (angl. The National Institute of Statistics and Economic Studies)
NR	– Najvzdialenejšie regióny
WHO	– Svetová zdravotnícka organizácia (angl. World Health Organisation)
ZFEÚ	– Zmluva o fungovaní Európskej únie

Úvod

O tom, že sa územie Európskej únie rozprestiera aj na kontinente Južnej Ameriky, alebo na ostrovoch neďaleko afrického kontinentu vie pomerne malé percento spoločnosti. Aj keď sú tieto jedinečné regióny geograficky vzdialené od kontinentálnej Európy, ich občania si rovnako ako my hovoria Európania, majú občianstvo európskych krajín a riadia sa európskymi pravidlami. Tieto územia však trpia extrémnou izoláciou, a ich rozvoj je takmer výlučne v rukách Európskej únie (EÚ), ktorá sa tieto komplikované podmienky snaží finančne kompenzovať pomocou prostriedkov z vlastných fondov. Sú to tiež regióny, ktoré sú existenčne ohrozené klimatickou krízou, a preto sú stratégie EÚ pre tieto oblasti často zamerané na rozvoj a výskum obnoviteľných zdrojov, ktoré sú potrebné pre udržateľný rast. Každé z týchto území je v istom smere jedinečné, a preto je generalizácia ich problémov náročná. Tieto územia nazývame najvzdialenejšie regióny EÚ (NR).

V teoretickej časti práce sa zaoberáme širokým spektrom oblastí týkajúcich sa NR, ako sú vznik a vývoj ich štatútu, kde spomíname aj 2 príklady regiónov (Mayotte a St. Barthelemy), ktoré v minulosti z rôznych dôvodov získali alebo stratili tento štatút. Ďalej sme rozobrali vybrané problémy, ktoré postihujú tieto územia a predstavujú prekážky v rozvoji NR. Tieto územia čelia jedinečným výzvam, a to najmä vzhľadom na svoju vzdialenosť od európskeho kontinentu, ako aj na svoje geografické, hospodárske a sociálne črty. Sú špecifické odľahlosťou, malou rozlohou a zraniteľnosťou voči prírodným katastrofám. Opisujeme aj dôležité hospodárske odvetvia, ktorými sú modrá ekonomika a energetika, a ich význam pre udržateľný rast NR. Na záver teoretickej časti bol náš cieľ vysvetliť formu spolupráce medzi EÚ a NR, pričom sme sa zamerali na fondy, pomocou ktorých je táto spolupráca realizovaná a rovnako aj programy, ktoré čerpajú financie z týchto fondov a alokujú tieto zdroje na potrebné miesta.

V praktickej časti sa zameriavame konkrétne na región Francúzskej Guyany, ktorá je ako jediná spomedzi 9 najvzdialenejších regiónov situovaná priamo na odlišnom kontinente. Jej geografická poloha predstavuje pre EÚ zaujímavý strategický bod, ktorý by v budúcnosti mohol priniesť novú spoluprácu medzi krajinami EÚ a Južnej Ameriky. Poloha Francúzskej Guyany totiž znamená, že krajiny Surinam a Brazília sú nielen susednými krajinami Francúzskej Guyany, ale aj Francúzska ako takého. Opisujeme tiež jej minulosť, ktorá sa vyznačuje prítomnosťou trestaneckej kolónie, v ktorej zaobchádzanie s väzňami z kontinentálneho

Francúzska bolo notoricky kruté. Ďalej analyzujeme prítomnosť vesmírneho strediska v meste Kourou, ktoré využíva Európska vesmírna agentúra (ESA) a spoločnosť Ariane-space, a venujeme sa vplyvu prítomnosti vesmírneho odvetvia v regióne. Toto stredisko sa stalo istým symbolom Francúzskej Guyany a zároveň predstavuje podstatnú časť tamojšej ekonomiky. Ďalej sa v práci venujeme tomu, ako EÚ a Francúzsko spolupracujú s Francúzskou Guyanou, a to najmä pomocou operačného programu, ktorý predstavuje najväčšiu finančnú podporu tohto regiónu. Na záver praktickej časti berieme do úvahy výhody a nevýhody členstva Francúzskej Guyany v EÚ, a rozoberáme možné východiskové riešenia pre tento región. Vďaka členstvu v Európskej únii je životná úroveň Francúzskej Guyany vysoko nad priemerom Južnej Ameriky, no na druhej strane toto členstvo znamená isté komplikácie, s ktorými sa musí tento región vyrovnat'.

1 Všeobecná charakteristika najvzdialenejších regiónov Európskej únie

Najvzdialenejšie regióny Európskej únie (NR) predstavujú územia, ktoré sú geograficky vzdialené od európskeho kontinentu, no sú plnohodnotnou súčasťou EÚ. Znamená to, že na tieto regióny sa vzťahujú všetky práva a povinnosti súvisiace s členstvom v Európskej únii. Uplatňovanie európskeho práva v NR je stanovené článkom 349 Zmluvy o fungovaní EÚ. Stanovuje právny prístup EÚ k týmto územiám, a berie do úvahy ich geografické, klimatické a socio-ekonomické podmienky. V súčasnosti poznáme 9 najvzdialenejších regiónov, ktoré sú súčasťou troch európskych štátov. Súčasťou Francúzska sú NR Francúzska Guyana, Guadeloupe, Martinik, Mayotte, Réunion a Saint Martin. Portugalsku patria Azory a Madeira. Španielsku patria Kanárske ostrovy. Celkovo na týchto územiach žije približne 5 miliónov obyvateľov. Napriek malej ekonomike a nedostatočnej sebestačnosti predstavujú najvzdialenejšie regióny dôležité strategické body pre Európsku úniu. Ich jedinečnosť, biodiverzita a poloha je výhodná z hľadiska výskumu morských aj pozemských ekosystémov, obnoviteľných zdrojov energie a vesmírnych vied. Napriek tomu, že sa tieto regióny potýkajú s množstvom rôznych problémov, majú veľký význam najmä z hľadiska výskumu obnoviteľných zdrojov a skúmania dopadu klimatickej krízy. NR majú množstvo výhod na rozdiel od iných, sebe podobných území. Členstvo v EÚ im zabezpečuje vysokú finančnú podporu, produktívnejšiu pracovnú silu a kvalitne vybudovanú infraštruktúru.¹ O tom, ktorý región získa štatút najvzdialenejšieho regiónu rozhoduje Európska rada. Okrem nej zohráva dôležitú úlohu aj Európsky parlament, ktorý sa zaoberá legislatívou NR, pričom berie na vedomie špecifický prístup k týmto regiónom, vzhľadom na ich problematické podmienky.² Na obrázku č.1 môžeme vidieť presnú geografickú polohu jednotlivých NR. Môžeme konštatovať, že vzdialenosť od európskeho kontinentu vplyva na efektivitu pomoci zo strany EÚ. Regióny, ktoré sú geograficky najbližšie k Európe (Kanárske ostrovy, Madeira a Azory) sa najviac približujú európskemu priemeru, čo sa týka HDP na obyvateľa.

¹Európska komisia. EU & outermost regions [online]. 2023. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/outermost-regions_en

²KOŁODZIEJSKI, Marek. Outermost regions (ORs). In European Parliament [online]. 03.2022. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/100/outermost-regions-ors->

Obrázok č.1: Poloha jednotlivých NR

Zdroj: PES GROUP – European Committee of the Regions ³

1.1 Štatút najvzdialenejších regiónov v práve Európskej únie

Prvým dokumentom, v ktorom boli oficiálne NR spomenuté, bola Maastrichtská zmluva zo 7. februára 1992. Táto kľúčová zmluva, ktorá kreovala Európsku úniu spomenula NR len v tom zmysle, že uznáva ich existenciu a ich problémy, a že bude v budúcnosti možné prijať osobitné opatrenia s cieľom zaistiť sociálny a ekonomický rast na týchto územiach. Za prioritné ciele boli stanovené vybudovanie fungujúceho vnútorného trhu a umožnenie hospodárskeho a sociálneho vývoja. O 5 rokov neskôr, 2. októbra 1997 bol prijatý najdôležitejší dokument týkajúci sa najvzdialenejších regiónov. Išlo o Amsterdamskú zmluvu, ktorá prvýkrát položila právny základ pre NR. Konkrétne v článku 299 odseku 2, Európska rada a Európsky parlament prvýkrát začali prijímať osobitné opatrenia zamerané na problémy NR. Amsterdamská zmluva nadobudla platnosť 1. mája 1999. Začiatkom 21. storočia teda boli NR plne pripravené na pomoc zo strany EÚ. Poslednou prijatou zmluvou, ktorá upravovala fungovanie NR, je Lisabonská zmluva z roku 2007, ktorá priniesla množstvo zmien do fungovania EÚ. Bola pozmenená štruktúra EÚ, zvýšila sa schopnosť EÚ vyrovnávať sa s globálnymi problémami, ako zmena klímy, prechod na trvalý a udržateľný rozvoj a posilnila sa spolupráca krajín. Lisabonská zmluva premenovala Zmluvu o založení Európskeho

³Dostupné na: <https://pes.cor.europa.eu/europe%E2%80%99s-outermost-regions-diving-sustainable-recovery>

spoločenstva na Zmluvu o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), do ktorej zakomponovala článok 349, ktorý podporuje špecifický prístup k týmto regiónom a nadväzuje na článok 299 z Amsterdamskej zmluvy. Článok 349 ZFEÚ dnes tvorí právny základ pre fungovanie NR ako plnohodnotnej súčasti EÚ.⁴

Existujú však aj zámorské krajiny a územia, ktoré sa v určitých aspektoch líšia od NR a netreba si ich zamieňať. V súčasnosti predstavujú 13 území (pred brexitom 26), ktoré na rozdiel od najvzdialenejších regiónov nie sú súčasťou Európskej únie, čiže sa na ich území neuplatňujú pravidlá EÚ. Zámorské krajiny a územia a NR zdieľajú rovnaké problémy, keďže ich geografické podmienky sú takmer identické. Únia preto zámorským územiám pomáha udržať sociálny a ekonomický rozvoj. Pomoc a úprava právnych vzťahov pre tieto krajiny je zakotvená v ZFEÚ. Týchto 13 zámorských krajín, podobne ako NR, spadá pod správu troch európskych krajín, ktorými sú Dánsko, Holandsko a Francúzsko. Aj keď sú zámorské krajiny a územia závislé na pomoci EÚ rovnako ako najvzdialenejšie regióny, majú len štatút pridružených krajín. Tento štatút im ale neposkytuje také zásadné výhody, ako najvzdialenejším regiónom prináša členstvo v EÚ. Ako príklad môžeme uviesť ostrovy Grónsko (patriace Dánsku), alebo Aruba (patriaca Holandsku).⁵

Status najvzdialenejších regiónov však nie je trvalý. Je možné ho zrušiť, alebo naopak, časom nadobudnúť. Príkladom toho sú ostrovy Saint-Barthélemy a Mayotte. Saint-Barthélemy je malý ostrov v Karibskom mori, ktorý bol súčasťou francúzskeho zámorského súostrovia Guadeloupe, od ktorého sa v roku 2007 odpojil na základe výsledkov referenda a zároveň sa pripojil k NR. V nasledujúcich rokoch však na ostrove získala moc politická strana *Saint-Barth d'abord!* (Saint-Barthélemy na prvom mieste!), ktorá v miestnych voľbách získala 72,24%. Predstavitelia strany vyhlásili, že chcú byť súčasťou Európy, no štatút NR podľa nich spôsoboval na ostrove rôzne problémy, pretože členstvo v NR komplikovalo obchod s krajinami mimo EÚ. Členstvo v NR totiž zvyhodňuje európske podniky pred podnikmi z mimoeurópskych krajín. Pre Saint-Barthélemy by bol výhodný obchod najmä so Spojenými štátmi vďaka ich geografickej blízkosti. Problematický bol rovnako sektor cestovného ruchu, ktorý bol s okolitými ostrovmi pozadu práve kvôli prekážkam pre

⁴OR: Conference of Presidents. The ORs in the Treaties [online]. 2023. Dostupné na: <https://cp-rup.com/en/the-ors-in-the-eu/the-ors-in-the-treaties/>

⁵HAMMOND Paul - Antoine MASQUELIN – THOMAS Tristan. The Outermost Regions Challenges and prospects. In Pour la Solidarité [online]. 2017. s. 4-5. Dostupné na: <https://www.pourlasolidarite.eu/sites/default/files/publications/files/2018-ed-outermost-regions.pdf>

mimoeurópske podniky a spoločnosti. O odstúpení od štatútu NR rozhodla územná rada ostrova. Následne Francúzsko požiadalo Európsku radu, aby bol ostrov preradený z NR do skupiny zámorských krajín a území. Tým pádom prišli len o časť výhod a finančnej pomoci od EÚ a zároveň získali voľnosť v rozhodovaní o obchodných a aj migračných otázkach. K zmene štatútu došlo 1. januára 2012.⁶ Vyjadrenie Európskej rady znelo nasledovne:

„S účinnosťou od 1. januára 2012 ostrov Saint-Barthélemy prestane byť najvzdialenejším regiónom Únie a bude mať štatút zámorskej krajiny alebo územia uvedeného v Štvrtej časti Zmluvy o fungovaní Európskej Únie (ZFEÚ).“⁷

V prípade prijatia ostrova Mayotte v Indickom oceáne bolo rozhodnuté prostredníctvom referenda. Predtým, ako sa Mayotte stal najvzdialenejším regiónom, bol súčasťou francúzskeho ostrovného zoskupenia Komory. V roku 1976 mali obyvatelia Mayotte šancu hlasovať za svoju nezávislosť, avšak obyvatelia ostrova hlasovali proti svojej nezávislosti, a tým pádom zostali súčasťou Francúzska. V roku 2011 sa v referende rozhodli stať sa najvzdialenejším regiónom EÚ. Štatút NR získali o 3 roky neskôr, 1. januára 2014.⁸ Európska rada vo veci rozhodla nasledovne:

„Rozhodnutím Európskej rady 2012/419/EÚ (3) sa Európska rada rozhodla zmeniť a doplniť štatút Mayotte vo vzťahu k Únii s účinnosťou od 1. januára 2014. Od tohto dátumu prestane byť Mayotte zámorskou krajinou alebo zámorským územím a sa stane najvzdialenejším regiónom Únie v zmysle článku 349 a článku 355 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ). Po tejto zmene právneho štatútu Mayotte sa právo Únie bude uplatňovať na Mayotte od 1. januára 2014. Vzhľadom na špecifickú štrukturálnu sociálnu a hospodársku situáciu Mayotte by sa mali ustanoviť určité osobitné opatrenia vo viacerých oblastiach.“⁹

⁶VANHOLME Robin. Before Brexit, “St. Barthexit” happened. In Eyes on Europe [online]. 01.12.2017. Dostupné na: <https://www.eyes-on-europe.eu/before-brexit-st-barthexit-happened/>

⁷Európska rada. European Council decision. Amending the status with regard to the European Union of the island of Saint-Barthélemy. In Official Journal of the European Union (2010/718/EU) [online]. 09.12.2010. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010D0718&rid=1>

⁸CENTANNI Evan. Mayotte Enters European Union. In Political Geography Now. [online]. 03.05.2014. Dostupné na: <https://www.polgeonow.com/2014/05/mayotte-enters-european-union.html>

⁹Európska rada. Rozhodnutie Európskej rady, ktorým sa mení a dopĺňa štatút Mayotte vo vzťahu k Európskej únii (2012/419/EÚ) [online]. 11.7.2012. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32012D0419&qid=1676386875338>

Okrem zmeny samotného štatútu toto rozhodnutie obsahovalo potrebné zmeny, ktoré muselo Francúzsko implementovať v mnohých sektoroch ostrova Mayotte. Spomenuté boli napríklad oblasti bezpečnosti, zdravotníctva, odpadov, pracovných podmienok, poľnohospodárstva a podobne.

1.2 Vybrané problémy najvzdialenejších regiónov

Najvzdialenejšie regióny disponujú podmienkami, ktoré ich obmedzujú v mnohých oblastiach. Vzďialenosť od európskeho kontinentu vytvára pre NR množstvo komplikácií, keďže sú závislé od pomoci iných štátov a nie sú dostatočne sebestačné. Identifikovať a zovšeobecniť ďalšie problémy nie je jednoduché, pretože každý z NR má jedinečné podmienky. Napriek tomu sme sa pokúsili hlavné problémové oblasti objasniť v nasledujúcej časti. Aj keď sa tieto regióny navzájom líšia, úroveň nezamestnanosti a HDP je v nich výrazne horšia ako priemer EÚ, aj ako priemer svojich domácich štátov.

1.2.1 Vzďialenosť, izolácia a malá rozloha

Najvzdialenejšie regióny sa nachádzajú ďaleko od hlavných európskych trhov. Vzďialenosť má negatívny dopad na množstvo sektorov, keďže podstatne zvyšuje dopravné náklady na dovoz aj vývoz všetkých tovarov. Problém odľahlosti však nie je prítomný len medzi EÚ a najvzdialenejšími regiónmi. Je dôležité podotknúť, že okrem Francúzskej Guyany majú všetky NR charakter súostrovia, čo znamená, že nie je problematický len obchod s európskym kontinentom, ale aj medzi ostrovmi vnútri ich súostrovia. Na druhej strane vzďialenosť nepredstavuje zásadný problém pre cestovný ruch. Dalo by sa dokonca povedať, že to vytvára pozitívny efekt. V minulosti boli tieto územia odkázané na námornú dopravu, ale koncom 90. rokov 20. storočia sa celosvetovo rozvinula letecká preprava, čo podstatne redukovalo problém vzďialenosti a izolácie v otázke tovarov. Pozitívne bol ovplyvnený aj transport ľudí, najmä vďaka otvoreniu nízko-nákladových letov. Faktory ako vzďialenosť, izolácia a ostrovné charaktery (okrem Francúzskej Guyany) vytvárajú atraktívne podmienky pre zahraničných turistov vo forme pláží a kultúrnej, alebo prírodnej rozmanitosti.

1.2.2 Zložitá klíma a topografia

Väčšina najvzdialenejších regiónov má vulkanický pôvod, čo znamená, že topografia je veľmi rôznorodá a členitá, čo môže skomplikovať najmä námorný prístup k ostrovom. Najväčšia časť obyvateľstva v týchto regiónoch je sústredená v prímorských mestách, ktoré sú vystavené potenciálnym prírodným katastrofám, ako sú potopy, tsunami, zemetrasenia, alebo dlhé obdobia sucha. Túto zraniteľnosť voči klimatickým výkyvom zvyrazňuje aj fakt, že hustota obyvateľstva v najvzdialenejších regiónoch sa pohybuje od 260 po 350 obyvateľov na meter štvorcový, čo je výrazný rozdiel oproti európskemu priemeru 114 obyvateľov na meter štvorcový. Husté zaľudnenie vytvára veľký tlak na poľnohospodárstvo a rybolov, ktoré sú veľmi zraniteľné voči obdobiam sucha.

1.2.3 Ekonomická závislosť

Najvzdialenejšie regióny majú pomerne málo diverzifikované hospodárske sektory. Poľnohospodárstvo a rybolov predstavujú v priemere 5% príjmov. Vo väčšine prípadov sa na týchto územiach chová dobytok na mlieko a mäso, pestovanie potravín ako cukrová repa, banány, zemiaky a podobne. Poľnohospodárstvo je dôležitou súčasťou ekonomiky v NR, pretože zabezpečuje zamestnanosť a istý stupeň samostatnosti v oblasti potravín. Napriek snahe je ale väčšina regiónov takmer úplne závislá na dovoze potravín z európskeho kontinentu. V dôsledku náročnej topografie a klimatických podmienok je náročné zabezpečiť konštantný chod poľnohospodárstva. Celková produkcia v poľnohospodárstve, ako aj zamestnanosť v tomto sektore, postupne klesá. Na odvrátenie tohto poklesu je potrebné zefektívniť výrobu a využiť nové spôsoby, ktoré nebudú tak náchylné na náročné podmienky. V priemere 80% HDP predstavujú služby a 15% tvorí priemyselná výroba.¹⁰ Dôležitým faktorom je aj nezamestnanosť, ktorá je v NR dlhotrvajúcim problémom. Je sprevádzaná chudobou a nerovnomerným prerozdelením príjmov. Miera nezamestnanosti je na všetkých NR vyššia, alebo rovnaká ako je európsky priemer 6,1%. Ostrov Mayotte má trojnásobne vyššiu

¹⁰CIFFOLILLI Andrea. Growth Factors in the Outermost Regions. In ISMERI EUROPA. [online]. 03.2011. s. 1-3. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/305084005_Growth_factors_in_the_Outermost_Regions_of_the_EU

nezamestnanosť ako je európsky priemer a zároveň má najnižšie HDP na obyvateľa spomedzi všetkých NR, ktoré predstavuje necelú tretinu z európskeho priemeru.¹¹

1.2.4 Hrozba znečistenia

Niektoré z NR sa potýkajú s problémami s pitnou vodou, odpadom a kvalitou pôdy. Napríklad na ostrove Guadeloupe je kontaminovaných približne 5000 hektárov poľnohospodárskej pôdy v dôsledku používania pesticídov. Tieto problémy sú často spôsobené cestovným ruchom, ktorý vytvára tlak na životné prostredie vo forme výstavby hotelových komplexov, alebo novej infraštruktúry. Ďalším negatívom cestovného ruchu je uhlíková stopa lietadiel, ktoré sa dopravujú na tieto vzdialené miesta z celého sveta. Problém s udržateľnosťou má aj rybolov, ktorý ak sa vykonáva bez akejkoľvek regulácie, môže mať negatívny vplyv na morský ekosystém, následne aj celkové zníženie počtu rýb. To môže viesť k socio-ekonomickým problémom v prípade, že región exportuje ryby do zahraničia, pretože by ich mohol byť nedostatok pre domáce obyvateľstvo.¹²

1.2.5 Populačné problémy

Treba brať do úvahy aj fakt, že niektoré NR zažívajú prudký rast populácie. Odhaduje sa, že v roku 2100 sa populácia na Mayotte strojnásobí a na Francúzskej Guyane zdvojnásobí. Ostatné NR sa s takouto skutočnosťou nezhodujú, práve naopak, majú obavy s vysokej miery emigrácie mladých ľudí, ktorí smerujú do zahraničia s cieľom nájsť lepšie pracovné

¹¹SZÉCHY Balázs. Outermost regions of the EU. In European Parliamentary Research Service (EPRS) [online]. 09.2022. s. 3. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733613/EPRS_BRI\(2022\)733613_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733613/EPRS_BRI(2022)733613_EN.pdf)

¹²BRINK Patrick – KETTUNEN Marianne – WATKINS Emma. Expert Group on Green and Circular Economy in the Outermost Regions. In Institute for European Environmental Policy [online]. 22.06.2017. s. 8-9. Dostupné online na: <https://ieep.eu/wp-content/uploads/2022/12/IEEP-2017-Green-and-Circular-Economy-in-Outermost-Regions-FINAL.pdf>

príležitosti. Táto skutočnosť len poukazuje na to, že každý NR je v určitých oblastiach špecifický, a že nie všetky problémy sa dajú zovšeobecniť.¹³

1.3 Vybrané hospodárske odvetvia najvzdialenejších regiónov

1.3.1 Morské aktivity

Významnou súčasťou hospodárstva NR sú námorné činnosti. Patria k nim výletné plavby pre turistov, prímorský turizmus, lodná doprava, rybolov, akvakultúra, morské obnoviteľné zdroje a morské biotechnológie. Najmä rybolov predstavuje významný zdroj potravy, zamestnanosti, zahraničného obchodu a prispieva k ekonomickému rastu. NR však majú v tejto oblasti niekoľko nedostatkov v podobe zastaralého loďstva, nedostatku vedomostí o morských zdrojoch, nedostatku regulácie rybolovu a nedostatočnej infraštruktúry. Oprava, alebo výmena zastaralých lodí, nie je zaradená v programoch EÚ pre NR, preto na vykonanie takejto pomoci bude potrebné prijať osobitný spôsob financovania. Rovnako problém s nízkou reguláciou rybolovu môže spôsobiť výrazné problémy. Európsky námorný, rybársky a akvakultúrny fond (EMFAF) predstavuje zdroj finančnej pomoci pre morský sektor. V tomto fonde majú NR vyčlenených 315 miliónov eur na obdobie rokov 2021-2027,¹⁴ ktoré majú byť použité na investície v oblasti modrej ekonomiky. Investície do oblasti morských biotechnológií, morského výskumu a obnoviteľných morských zdrojov by pomohli vytvoriť nové technológie a nové pracovné príležitosti.

Jednotlivé NR majú odlišný vzťah k rôznym sektorom modrej ekonomiky. Niektoré sú na rybolove závislé viac ako iné, a rovnako úroveň loďstva a kapitálu tiež nie je medzi NR rozdelená rovnomerne. Pre skúmanie podmienok morských aktivít jednotlivých NR je potrebné rozdeliť tieto regióny do troch geografických kategórií.

¹³Európska komisia. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions: Putting people first, securing sustainable and inclusive growth, unlocking the potential of the EU's outermost regions [online]. Štrasburg, 3.5.2022. s. 1-2. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/rup-2022/comm-rup-2022_en.pdf

¹⁴DEPREZ Martine. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions [online]. Štrasburg, 03.05.2022. s.13-14. Dostupné na: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/EU/99202/imfname_11148179.pdf

- Karibsko-amazonský región – Francúzska Guyana, Guadeloupe, Martinik a Saint Martin
- Makaronézia – Azory, Kanárske ostrovy a Madeira
- Indický oceán – Réunion a Mayotte

Karibsko-amazonský región je oblasť situovaná východne od Mexického zálivu a zahŕňa severné prímorské krajiny Južnej Ameriky. Pre NR v tejto oblasti je rybolov dôležitý najmä z hľadiska zahraničného obchodu, ktorý prispieva k socio-ekonomickej stabilite. Okrem toho vytvára rybolov množstvo pracovných pozícií pre ľudí s nízkou úrovňou vzdelania, čo je dôležité keďže približne 90% rybárov v tomto regióne má ukončené len primárne vzdelanie. Rybolov tu pozostáva najmä z malých rybárskych posádok, ktoré operujú v pobrežných vodách. Akvakultúra (umelý chov alebo pestovanie morských organizmov) je rozvinutá len na ostrovoch Martinik a Guadeloupe. Vďaka akvakultúre sú tieto ostrovy schopné generovať vyššie množstvo produkcie a tým pádom sú schopné znižovať dopytový nátlak na morské zdroje. Turizmus je vnímaný ako kľúčový sektor pre najvzdialenejšie regióny. Na to, aby bol turizmus udržateľný z dlhodobého hľadiska, je potrebné vnímať aj environmentálnu stránku tohto sektora. Dôležitou témou je spracovávanie odpadu a odpadových vôd, ktoré je v NR často neefektívne. Sú tu potrebné dodatočné investície, či už v oblasti vzdelávania, alebo investície do potrebného vybavenia. Rovnako ako rybolov, je turizmus významným odvetvím z hľadiska ekonomickej stability a tvorby pracovných miest (v roku 2014 to bolo 204 575 pracovných miest), avšak v porovnaní s rybolovom vyžaduje turizmus a cestovný ruch vyššie vzdelanie. Aj keď majú lokálni obyvatelia vhodné geografické podmienky na podnikanie v turizme, väčšinu podnikania realizujú medzinárodné hotelové reťazce a cestovné kancelárie, ktorým domáca ponuka nedokáže konkurovať. Ako bolo spomenuté, turizmus je dôležitý najmä pre ostrovné NR. V tomto regióne sa nachádza jediný NR, ktorý nemá ostrovný charakter, a tým je Francúzska Guyana. Je to taktiež jediný NR, ktorý nemá v porovnaní s ostatnými NR dostatočne vybudovaný sektor turizmu. V roku 2015 do Francúzskej Guyany prišlo približne 220 000 návštevníkov, z ktorých len 17% prišlo za účelom dovolenky. Francúzska Guyana v porovnaní s ostatnými NR nevlastní mnoho atraktívnych pláží a potýka sa s problémom znečistenia vody, čo nevytvára vhodné podmienky na prilákanie turistov.

Makaronézia zahŕňa NR situované na západ od Európy a severozápadne od Afriky. Rybolov má v tomto regióne silnú tradíciu, zažíva ale úpadok v dôsledku nedostatku rybárov a zlého stavu rybárskych plavidiel. NR v tejto oblasti sú však primárne zamerané na

cestovný ruch, ktorý je tu najpodstatnejším sektorom, čo sa týka zamestnanosti a ekonomickej stability. V prípade Kanárskych ostrovov, zabezpečuje cestovný ruch 34,5% celkovej zamestnanosti na ostrovoch. Okrem rybolovu a turizmu všetky ostrovy investujú do výskumu obnoviteľných zdrojov energie. Na súostroví Azory existuje jedna z prvých elektrární, ktorá je poháňaná energiou z morských vln. Významnou činnosťou NR v tejto oblasti je desalinácia morskej vody (premena slanej morskej vody na pitnú vodu). Tento proces je pre NR existenčne dôležitý, no jeho nevýhodou je vysoká spotreba elektrickej energie. Aj preto sú NR jedny z najohrozenejších oblastí, keď dochádza k zvyšovaniu cien energií.

V oblasti Indického oceánu existujú dva NR, ktorými sú Mayotte a Réunion. Oba sa nachádzajú v oblasti východne od Afriky, blízko ostrova Madagaskar. Podmienky pre rybolov sú na oboch ostrovoch geograficky výhodné. Na ostrove Mayotte však chýba potrebná infraštruktúra pre miestnych rybárov. Akvakultúra na Mayotte bola významným sektorom zahraničného obchodu. Každoročne na ostrove vyprodukovali 150 ton rýb, z ktorých 60% bolo exportovaných do Európy. Odvetvie akvakultúry na Mayotte však v roku 2015 skončilo v dôsledku ekonomických problémov. Cestovný ruch tu, rovnako ako rybolov, nie je plne rozvinutý a na ostrove chýbajú ubytovacie kapacity. Nízku návštevnosť turistov možno pripísať aj odľahlosti oboch ostrovov. Mayotte sa nachádza v komplikovanej situácii, keďže je to ostrov s najvyššou nezamestnanosťou spomedzi všetkých NR (trojnásobok európskeho priemeru). Ďalším problémom ostrova je fakt, že jediný zdroj pitnej vody na ostrove je desalinácia morskej vody, ktorá je vykonávaná len v jednej továrni na celom ostrove. V minulosti boli na ostrove Mayotte rozvinuté výletné plavby, keďže bol tento ostrov do roku 2007 využívaný ako zastávka pre výletné lode plaviace sa v Indickom oceáne. Odvtedy ale počet lodí prichádzajúcich na ostrov postupne klesal, z dôvodu rastúceho rizika pirátskych útokov. Ostrov Réunion si tento sektor udržal, a aj v súčasnosti predstavuje populárnu destináciu výletných lodí. Najčastejšie plavby sú vykonávané medzi ostrovmi Réunion, Seychely a Maurícius. Na ostrove Réunion sa nachádzajú vhodnejšie podmienky pre cestovný ruch ako na Mayotte, avšak v tomto sektore sú zamestnané len 4% pracovnej sily ostrova.¹⁵

¹⁵Európska komisia. Executive agency for small and medium-sized enterprises, *Realising the potential of the Outermost Regions for sustainable blue growth : final report* [online] 2017. s. 18-22, 60-62, 96-101. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/029afe70-a725-11e7-837e-01aa75ed71a1/language-en>

1.3.2 Energetika

Dodávky energií sú v takýchto podmienkach náročné na udržanie. Každé zvýšenie cien energií znamená značné zdražovanie v dôsledku izolácie a vzdialenosti týchto území, keďže fosílna palivá tam treba nejako dopraviť. Nehovoriac o tom, že v čase energetickej krízy sú tradičné zdroje energie nespoľahlivé. Preto sa v posledných rokoch tieto vzdialené regióny snažia nahradiť zdroje ako ropa a zemný plyn čistejšími a udržateľnejšími zdrojmi energie. Prostredie týchto regiónov vytvára priaznivé podmienky pre obnoviteľné zdroje, a to najmä z vetra, slnka a vody. Hlavným dôvodom snahy o prechod k zelenej energii v najvzdialenejších regiónoch je neistota v otázke klimatickej krízy. Pre NR je riešenie klimatickej krízy existenčne dôležité, keďže sú s ňou spojené obavy o energetickej bezpečnosti a environmentálnych rizikách. Prechod na zelenú energiu by znamenal odklonenie od neudržateľnej ťažby fosílnych palív a s ním spojeného ničenia životného prostredia. S prijatím zelenej ekonomiky je spojené množstvo socio-ekonomických výhod, ktoré v konečnom dôsledku vplyvajú pozitívne na ochranu prírody a podporu turizmu. Stratégie EÚ pre rozvoj NR smerovanie k zelenej energii jasne podporujú. Európska stratégia pre NR z roku 2022 hovorí o biodiverzite a životnom prostredí, ako o kľúčovej oblasti najvzdialenejších regiónov. Tiež opisuje dôležitosť inovácií v oblasti bio-sektorov a apeluje na zvýšenie udržateľnosti už existujúcich sektorov, najmä tých potravinárskych. Existuje tu však množstvo bariér, ktoré sťažujú prechod k čistejšiemu druhu energie:

1. Nedostatok dát, na základe ktorých je možné predpokladať zmeny v rozličných sektoroch, ktoré by nastali po prechode na zelenú ekonomiku.
2. Vzdelanie: NR majú nedostatok ľudského kapitálu s potrebným vzdelaním, ktorý by umožnil transformáciu na zelenú energiu. Ukončené vysokoškolské vzdelanie má na NR len veľmi malú časť obyvateľstva. Pre transformáciu energetickeho sektora je potrebné vyškoliť a kvalifikovať ľudí, ktorí budú obsluhovať alebo riadiť nové zariadenia a technológie. Potrebné bude zvýšenie úrovne školstva, alebo poskytovanie rôznych kvalifikačných kurzov.
3. Potreba investícií: na realizáciu energetickej transformácie sú potrebné početné investície, či už do fyzického, alebo ľudského kapitálu. Väčšina investícií v NR pochádza z verejného sektora, popri ktorom sú súkromné investície nevýrazné. Rozvoj v tomto sektore je takmer úplne odkázaný na rozpočet Európskej únie.

4. Odľahlosť a malá rozloha.¹⁶

1.4 Vzťah Európskej únie k najvzdialenejším regiónom

1.4.1 Európske stratégie pre najvzdialenejšie regióny

Európske stratégie pre NR predstavujú 4 až 5 ročné plány, ktoré venujú pozornosť aktuálnym problémom NR a udávajú ich ďalšie smerovanie. EÚ definuje svoj vzťah k NR prostredníctvom týchto stratégií a následne na základe tohto smerovania určuje formy pomoci. Európska komisia doposiaľ prijala 5 dokumentov (stratégií), ktoré majú za úlohu pomáhať týmto regiónom v ich udržateľnom rozvoji. Tieto dokumenty boli prijaté v rokoch 2004, 2008, 2012, 2017 a 2022. Každý z nich predstavuje priority a ciele EÚ a udáva rôzne odporúčania trom štátom, pod ktoré najvzdialenejšie regióny patria (Francúzsko, Španielsko a Portugalsko). Každých 4 až 5 sa stratégie venujú novým, aktuálnejším témam, ktoré sa každou novou stratégiou aktualizujú. Tieto oblasti boli v posledných rokoch silno zasiahnuté pandemiou koronavírusu, aj súčasnou energetickou krízou spojenou s vojnou na Ukrajine. Uvedené skutočnosti poukázali na slabiny týchto regiónov.¹⁷

Hlavnými piliermi európskych stratégií za uplynulé obdobia boli:

- 2004: konkurencieschopnosť, regionálna integrácia a kompenzácia izolácie¹⁸
- 2008: zníženie transportných nákladov pre francúzske NR, posilnenie miestneho poľnohospodárstva, zlepšenie úrovne štatistických údajov, zjednotenie politík NR¹⁹

¹⁶BRINK Patrick – KETTUNEN Marianne – WATKINS Emma. Expert Group on Green and Circular Economy in the Outermost Regions. In Institute for European Environmental Policy [online]. 22.06.2017. s. 6-8. Dostupné online na: <https://ieep.eu/wp-content/uploads/2022/12/IEEP-2017-Green-and-Circular-Economy-in-Outermost-Regions-FINAL.pdf>

¹⁷Európska komisia. The European Strategy for the Outermost Regions [online]. 2023. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/outermost-regions/strategy_en

¹⁸Európska komisia. Communication from the Commission: A stronger partnership for the outermost regions [online]. Brusel, 26.5.2004. s. 4. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0343:FIN:EN:PDF>

¹⁹Európska komisia. Communication from the Commission: The outermost regions: an asset for Europe [online]. Brusel, 17.10.2008. s. 2-6. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0642:FIN:EN:PDF>

- 2012: vytvorenie ekonomiky založenej na inováciách a vzdelaní, zníženie rozdielov medzi regiónmi, vytvorenie priaznivejších podmienok podnikania, zvýšenie zamestnanosti²⁰
- 2017: efektívnejšie využívanie zdrojov (najmä v oblasti modrej ekonomiky), posilnenie partnerstva medzi NR a európskymi inštitúciami, posilnenie spolupráce v otázkach klimatickej krízy²¹

V súčasnosti platná stratégia bola prijatá 3. mája 2022 a je rozdelená do 5 hlavných pilierov:

1. Prvý pilier má názov Ľudia na prvom mieste (Putting people first). Jeho cieľom je zlepšiť sociálne podmienky ľudí žijúcich v NR, vrátane riešenia chudoby a rovnosti.
2. Druhý pilier sa zameriava na modrú ekonomiku, biodiverzitu a rozširovanie výskumného potenciálu v NR.
3. Tretí pilier podporuje rozvoj zelenej ekonomiky, zelených zdrojov a ďalšiu digitalizáciu.
4. Vo štvrtom pilieri je stanovený cieľ spolupráce s okolitými krajinami. Je to obzvlášť dôležitý bod, pretože sa uľahčí spolupráca s mimoeurópskymi krajinami. Neefektívna spolupráca s krajinami mimo Európy bola dôvodom odchodu Saint-Barthélemy zo zoskupenia najvzdialenejších regiónov.
5. Piaty a konečný pilier má za cieľ posilniť spoluprácu medzi NR a krajinami EÚ pomocou poradenských nástrojov, ktoré budú nápomocné v otázkach investícií, rozvoja a reforiem.²²

Najvzdialenejšie regióny majú množstvo potenciálnych zdrojov pre svoj ekonomický rozvoj (mladá populácia, podmienky na obnoviteľné zdroje, biodiverzita, turizmus...). Pri správne stanovenej stratégii sa môže ekonomický rozdiel medzi európskym kontinentom

²⁰Európska komisia. Communication from the Commission: The outermost regions of the European Union: towards a partnership for smart, sustainable and inclusive growth [online]. Brusel, 20.6.2012. s. 4. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0287>

²¹Európska komisia. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee, the committee of the regions and the European Investment Bank: A stronger and renewed strategic partnership with the EU's outermost regions [online]. Štrasburg, 24.10.2017. s.3. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:32f72786-b980-11e7-a7f8-01aa75ed71a1_0018.02/DOC_1&format=PDF

²²SZÉCHY Balázs. Outermost regions of the EU. In European Parliamentary Research Service (EPRS) [online]. 09.2022. s. 9-10. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733613/EPRS_BRI\(2022\)733613_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733613/EPRS_BRI(2022)733613_EN.pdf)

a NR podstatne znížiť. Ako bolo uvedené, všetky NR sa potýkajú s množstvom problémov vyplývajúcich z ich jedinečných podmienok. Tieto problémy spôsobujú v súčasnosti obzvlášť výrazné komplikácie najmä v dôsledku nedávnej pandémie koronavírusu a vysokej cene energií od začiatku ruskej invázie na Ukrajinu. Práve dokument z roku 2022 zahŕňa plán na zotavenie po tomto náročnom období. Na to aby bol potenciál NR využitý na maximum je potrebné stanoviť vhodnú stratégiu rozvoja a vyriešiť základné potreby obyvateľstva ako prístup k pitnej vode, vzdelaniu a zdravotníctvu.²³

1.4.2 Podpora a pomoc Európskej únie

Európska únia neustále prijíma množstvo opatrení na podporu NR a riešenie ich špecifických potrieb. Tieto opatrenia sú navrhnuté tak, aby zohľadnili špecifické výzvy a prekážky, ktorým tieto regióny čelia v dôsledku svojej izolovanej a vzdalenej polohy, limitujúcej rozlohy a obmedzených zdrojov. Jedným z hlavných spôsobov ako EÚ podporuje NR, je finančná pomoc. EÚ poskytuje finančné prostriedky prostredníctvom rôznych európskych fondov, ako sú najmä Európske štrukturálne a investičné fondy ESI, alebo Európsky poľnohospodársky záručný fond EAGF, ktorých cieľom je podpora hospodárskeho rozvoja, potravinovej stability, sociálnej súdržnosti a ochrany životného prostredia v týchto regiónoch. EÚ tiež investuje do infraštruktúry, dopravy a telekomunikácií v NR, s cieľom zlepšiť konektivitu a prístup do Európy. EÚ rovnako vytvorila osobitné pravidlá pre obchod a pohyb tovaru a osôb do týchto regiónov, aby sa zabezpečilo, že sa budú môcť plne zúčastňovať na jednotnom trhu a využívať výhody hospodárskej integrácie EÚ. Celkovo je podpora EÚ pre NR navrhnutá tak, aby pomohla týmto regiónom prekonať výzvy, ktorým čelia a podporila ich trvalo udržateľný rozvoj. V súčasnosti predstavujú najvyššiu finančnú pomoc programy POSEI (The Programme of Options Specifically Relating to Remoteness and Insularity) a programy financované z fondu ERDF (European Regional Development Fund).²⁴

²³Európska komisia. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social committee and the committee of the regions Putting people first, securing sustainable and inclusive growth, unlocking the potential of the EU's outermost regions [online]. Štrasburg, 3.5.2022. s. 2-3. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/rup-2022/comm-rup-2022_en.pdf

²⁴KOŁODZIEJSKI Marek. Outermost regions (ORS). In Fact Sheets on the European Union [online]. 03.2022. s. 2-4. Dostupné online na: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.1.7.pdf

Spočiatku boli programy na pomoc NR rozdelené jednotlivo pre každý domáci štát. Program POSEIDOM (1989) pre francúzske NR, POSEICAN (1991) pre španielske NR a POSEIMA (1991) pre portugalské NR. Tieto tri programy boli zamerané najmä na vybudovanie infraštruktúry, podporenie pracovných príležitostí a zvýšenie úrovne ľudského kapitálu v týchto oblastiach. V roku 2006 nastala reforma, ktorá zjednotila a pretransformovala tieto osobitné programy do jedného celku s názvom POSEI, z ktorého sa prerozdeľovali prostriedky pre Francúzsko, Španielsko a Portugalsko, ktoré boli ďalej poskytnuté NR.²⁵

Program POSEI je esenciálny pre fungovanie NR. Každý program poskytnutý Európskou úniou je určený len na presne stanovené ciele a oblasti. POSEI je program, ktorý dnes podporuje domáce poľnohospodárstvo v týchto regiónoch a tiež sa pomocou neho dovažujú všetky základné potravinárske produkty, ktoré by sa inak v NR nevyskytovali. V dôsledku vojny na Ukrajine prijala Európska komisia potrebné opatrenia týkajúce sa rastu cien potravín a výpadkov v dodávateľských reťazcoch.

Medzi tieto opatrenia patria preddavky poľnohospodárom a zvýšenie financovania oblastí, ktoré boli zasiahnuté krízou a zvýšenie flexibility v dovoze krmív.²⁶ Prostriedky na prevádzkovanie tohto programu sú vyčlenené z Európskeho poľnohospodárskeho fondu EAGF. Vďaka programu POSEI je do NR každoročne distribuovaných približne 653 miliónov eur, ktoré sú rozdelené nasledovne:

- 278,4 milióna eur pre francúzske NR
- 106,2 milióna eur pre portugalské NR
- 268,4 milióna eur pre španielske NR

Tieto finančné balíky putovali do NR každoročne počas obdobia 2014-2020, a ich objem ostáva nezmenený aj v nasledujúcom období 2021-2027. Z fondu ERDF sa financuje veľké množstvo programov, pretože ide o najväčší finančný balík EÚ určený pre najvzdialenejšie regióny. V rokoch 2014-2020 z neho bolo vyčlenených 5 miliárd eur na pomoc NR.

²⁵LÓRINCZ András. The importance of the outermost regions for strengthening eu foreign and regional relations, Conference paper submitted to International Conference on The EU as a Global Actor [online]. Berlín, 07.2011. s. 9. Dostupné online na: <http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/participant-papers/eu/Andras-Lorincz-The-Importance-of-The-Outermost-Regions-for-Strengthening-EU-Foreign-and-Regional-Relations.pdf>

²⁶Európska komisia. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the european economic and social committee and the committee of the regions Putting people first, securing sustainable and inclusive growth, unlocking the potential of the EU's outermost regions [online]. Štrasburg, 3.5.2022. s. 14-15. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/rup-2022/comm-rup-2022_en.pdf

Financujú sa z neho programy týkajúce sa infraštruktúry, odstraňovania odpadu, zvyšovania kapacít na prácu s odpadom a tiež sa pomocou neho realizujú investície do miestnych spoločností na zvýšenie produktivity.²⁷

Celkové hodnoty finančnej pomoci EÚ v miliardách eur za roky 2014-2020 môžeme vidieť znázornené v tabuľke č.1.

Tabuľka č.1: Finančná pomoc EÚ (2014-2020)

Názov Fondu	Hodnoty v miliardách €
ERDF - vrátane osobitných prostriedkov pre najvzdialenejšie regióny a európskej územnej spolupráce (EÚS)	5
Európsky sociálny fond ESF - vrátane iniciatívy na podporu zamestnanosti mladých ľudí (YEI)	1,9
Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EAFRD)	1,5
EAGF - Európsky poľnohospodársky záručný fond (financujúci program POSEI)	4,6
Európsky námorný a rybársky fond (EMFAF)	0,3
Spolu	13,3

Zdroj: Európsky parlament ²⁸

Financovanie NR na nasledujúcich 6 rokov (2021-2027) bude naďalej čerpať prostriedky najmä z fondu ERDF. Na rozdiel od predchádzajúceho obdobia pribudnú nové programy zamerané na digitalizáciu NR. Príkladom takýchto programov je program CEF (Connecting Europe Facility), ktorého cieľom je v rokoch 2021-2025 vybudovať v NR infraštruktúru potrebnú pre digitalizáciu v podobe podmorských káblov a satelitného dátového spojenia.²⁹

²⁷Európska komisia. Accompanying the document - Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions [online]. Štrasburg, 03.05.2022. s. 4-6. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0133&from=ES>

²⁸KOŁODZIEJSKI, Marek. Outermost regions (ORs). In European Parliament [online]. 03.2022. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/100/outermost-regions-ors->

²⁹Európska komisia. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Putting people first, securing sustainable and inclusive growth, unlocking the potential of the EU's outermost regions [online]. Štrasburg, 3.5.2022. s. 19-20. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/rup-2022/comm-rup-2022_en.pdf

2 Cieľ a metodika

Bakalárska práca je zameraná na problematiku najvzdialenejších regiónov EÚ. Základom prípravy písania bolo rešeršovanie spoľahlivých informácií a zdrojov, ktoré súvisia s danou témou.

Hlavnými cieľmi záverečnej práce je objasniť situáciu týchto regiónov z hľadiska ich štatútu, problémov a spolupráce s EÚ, a vymedziť špecifické postavenie Francúzskej Guyany ako najvzdialenejšieho regiónu Európskej únie, ktorý je ako jediný NR situovaný na kontinente Južnej Ameriky. Práca má aj z niekoľko čiastkových cieľov, ktoré prispievajú k naplneniu hlavného cieľa. Ako čiastkové ciele sme si zvolili:

- Opísať funkciu EÚ vzhľadom na finančnú spoluprácu s najvzdialenejšími regiónmi.
- Zhodnotiť súčasnú situáciu Francúzskej Guyany z hľadiska problémov, hospodárstva a integrácie.
- Vysvetliť ako EÚ a Francúzsko spolupracujú s Francúzskou Guyanou.
- Zvážiť pozitíva a negatíva členstva Francúzskej Guyany v EÚ.
- Rozobrať možné východiská z komplikovanej situácie členstva Francúzskej Guyany v EÚ.

V teoretickej časti bolo našim cieľom vysvetliť základné črty najvzdialenejších regiónov EÚ, ako sú ich právny režim alebo vývoj samotného štatútu NR. Spomenuli sme taktiež významné medzinárodné zmluvy a dohody, ktoré predstavovali právny vývoj NR. Venovali sme sa hospodárskym odvetviam energetiky a modrej ekonomiky, ktoré sú existenčne dôležité pre všetky NR. Na záver teoretickej časti opisujeme pomoc EÚ smerovanú NR vo forme európskych stratégií a programov, ktoré sú financované z fondov EÚ.

Na začiatku praktickej časti sa venujeme všeobecným informáciám o Francúzskej Guyane a jej koloniálnej histórii, neskôr rozoberieme tamojšie hospodárstvo a jeho hlavné odvetvia, vrátane vesmírneho priemyslu, ktorý sa stal symbolom tohto regiónu. Na záver priblížime vzťah EÚ a Francúzska ku Francúzskej Guyane a objasníme fungovanie finančne najväčšieho programu v tomto regióne, ktorý je financovaný Európskou úniou. Na záver praktickej časti vysvetlíme výhody a komplikácie vyplývajúce zo vzťahu EÚ a Francúzskej Guyany.

Pri dosahovaní cieľov bakalárskej práce bola aplikovaná metóda syntézy, pri ktorej sme sa snažili vytvoriť zrozumiteľné celky informácii v jednotlivých častiach práce. Ďalej, najmä v praktickej časti, bola použitá metóda komparácie, ktorú sme využili hlavne pri porovnávaní konkrétnych období rozdeľovania finančnej pomoci EÚ. Okrem týchto metód bol použitý preklad zahraničných zdrojov z anglického a francúzskeho jazyka do slovenčiny a rešerš literatúry a informácii. Téma najvzdialenejších regiónov EÚ je v slovenskom jazyku spracovaná len veľmi všeobecne a stručne, preto bolo jedinou možnosťou čerpať výhradne zo zahraničných zdrojov. Najčastejšie sme čerpali z dokumentov Európskej únie, ktoré boli zverejnené Európskou komisiou. Z dôvodu absencie štatistických údajov na portáloch ako je UNCTAD, Eurostat alebo Svetová banka, sme potrebné štatistické informácie získavali najmä cez francúzsky štatistický úrad INSEE, ktorý má databázu údajov o všetkých regiónoch Francúzska, vrátane tých najvzdialenejších. Tieto štatistiky a na nich nadväzujúce dokumenty sú však väčšinou dostupné len vo francúzskom jazyku, čo vytvorilo jazykovú bariéru. Pomocou dostupných prostriedkov sa nám ale podarilo tieto dokumenty preložiť a následne z nich čerpať potrebné informácie.

3 Francúzska Guyana

Francúzska Guyana je najvzdialenejším regiónom Francúzska, ktorý sa nachádza na severovýchodnom pobreží Južnej Ameriky. Je to zároveň jediný najvzdialenejší región EÚ neostrovného charakteru. Ako jediný z 9 NR je situovaný na juhoamerickom kontinente a zdieľa hranicu s ďalšími krajinami. Francúzska Guyana má celkovú rozlohu 84 000 kilometrov štvorcových a na juhu hraničí s Brazíliou, na západe so Surinamom a na severe s Atlantickým oceánom. Keďže ide o región Francúzska, ktorý patrí do eurozóny, miestnou menou je tu euro. Aj keď je úradným jazykom Francúzskej Guyany francúzština, mnoho ľudí hovorí aj inými jazykmi, vrátane portugalčiny, španielčiny a rôznymi domorodými jazykmi. Francúzska Guyana je neoddeliteľnou súčasťou Francúzska a jej obyvatelia majú francúzske občianstvo. V dôsledku toho na území platia francúzske zákony a nariadenia. Ekonomika je do veľkej miery závislá od dotácií EÚ a od Guyanského vesmírneho strediska Európskej vesmírnej agentúry, ktoré sa nachádza v Kourou. Guyanské vesmírne centrum, ktoré je jedným z popredných svetových kozmických miest, prevádzkuje Európska vesmírna agentúra, ktorá ho využíva na vypúšťanie satelitov, družíc a iných vesmírnych misií pre rôzne krajiny a organizácie. Okrem EÚ nie je Francúzska Guyana súčasťou žiadnej inej regionálnej integrácie.³⁰ Patrí však do skupiny krajín s názvom Guyany, kam okrem Francúzskej Guyany patrí susediaci Surinam a Guyana. Toto zoskupenie troch krajín predstavuje potenciál pre regionálnu spoluprácu a udržateľný rozvoj. Spoločná rozloha týchto 3 krajín je približne 462 314 km², z ktorých väčšinu pokrýva dažďový prales. Dôležité je poznamenať prítomnosť nerastných surovín ako ropa, diamanty, zemný plyn a mnoho ďalších. Za posledné roky boli v pobrežných vodách Guyany (nie Francúzskej Guyany) objavené rozsiahle zásoby ropy a zemného plynu, v dôsledku čoho začal prieskum aj v pobrežných oblastiach Surinamu aj Francúzskej Guyany. Zásoby ropy boli v Guyane objavené len v roku 2015 a v súčasnosti už je na 17. mieste v rebríčku krajín s najväčšími zásobami ropy na svete.³¹ V roku 2015 tam ropná spoločnosť Exxonmobil nečakane našla obrovské ložiská tejto suroviny. Vytvorením určitej formy integrácie medzi týmito krajinami by sa mohli zlepšiť podmienky pre

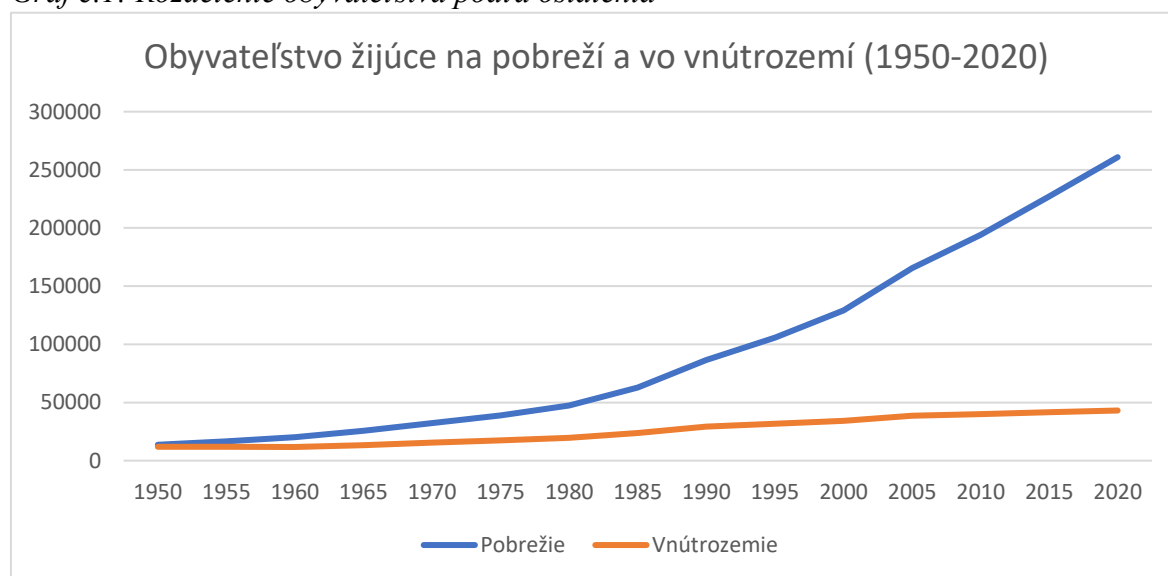
³⁰BRITANNICA. French Guiana – territorial collectivity, France [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/French-Guiana>

³¹OILNOW. Guyana is number 17 for largest oil reserves in the world [online]. 19.6.2022. Dostupné na: <https://oilnow.gy/featured/worlds-largest-oil-reserves-by-country/>

hospodársku spoluprácu a sociálny rozvoj. Takýto krok by bol obzvlášť prínosný pre Francúzsku Guyanu, pretože integračné zoskupenie vo formáte Guyana, Surinam a Francúzska Guyana by mohlo spoločne spolupracovať s organizáciami a zoskupeniami ako sú CARICOM, alebo Únia juhoamerických štátov (UNASUR), s ktorými zatiaľ Francúzska Guyana nevykonáva výraznú spoluprácu. Prezident Francúzskej Republiky Emmanuel Macron počas jeho návštevy Francúzskej Guyany v októbri 2017 podporil myšlienku spolupráce, či už v ropnom priemysle, alebo rozvoji iných odvetví. V súčasnosti už tieto krajiny spolupracujú v environmentálnej oblasti, a to najmä z dôvodu prítomnosti jedného z posledných nedotknutých dažďových pralesov na svete.³²

Súčasná populácia Francúzskej Guyany je 319 567 obyvateľov³³. Z populačného hľadiska môžeme tento región rozdeliť na 2 časti, ktorými sú pobrežná časť a vnútrozemie. Na rozdiel od pobrežnej časti, ktorá je husto osídlená a odohráva sa v nej väčšina hospodárskej činnosti, je vnútrozemie ovplyvnené prítomnosťou hustého dažďového pralesa, ktorý pokrýva 90% územia Francúzskej Guyany. Ako môžeme vidieť na grafe č.1, obyvateľstvo je v tomto regióne rozdelené nerovnomerne.

Graf č.1: Rozdelenie obyvateľstva podľa osídlenia

Zdroj: Statistic Times³⁴

³²LEWIS David – DONALD Henry – LACASCADE Jean. The Guiana Shield: A Zone of Southern Caribbean Integration and Sustainable Development [online]. 28.11.2017. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/guiana-shield-zone-southern-caribbean-integration-and-sustainable-development>

³³WORLDOMETERS. French Guiana Population [online]. 2023. Dostupné na: <https://www.worldometers.info/world-population/french-guiana-population/>

³⁴STATISTIC TIMES. Demographics of French Guiana [online]. 30.10.2021. Dostupné na: <https://statistic-times.com/demographics/country/french-guiana-demographics.php>

Vyššie 85% populácie žije v pobrežnej oblasti, a to najmä v mestách Cayenne, Kourou a Saint-Laurent. V pobrežných mestách Cayenne a Kourou sa sústreďuje hospodárska činnosť celého regiónu a nachádza sa tu cez 70% pracovných miest. V hlavnom meste Cayenne sa usadilo veľké množstvo firiem, najmä kvôli prístavom Larivot, Deacote; grad-des-Cannes a medzinárodnému letisku.³⁵

3.1 História trestaneckej kolónie

Trestanecká kolónia vo Francúzskej Guyane bola v roku 1852 zriadená ako miesto vyhnanstva pre rôzne typy francúzskych väzňov. V prvých rokoch kolónie boli mnohí väzni politickí oponenti, ktorí boli zatknutí pre svoj odpor voči francúzskej vláde. Dôvodom vývozu väzňov do zámoria bol preplnený stav väzníc vo Francúzsku a rovnako aj obavy z väzňov, ktorí mohli naďalej páchať zločiny po uplynutí doby ich trestu. Neskôr medzi nich patrili anarchisti, socialisti a iní ľavicoví aktivisti, ktorí boli považovaní za hrozbu pre stabilitu štátu. Podmienky v trestaneckej kolónii boli drsné a mnohí väzni zomierali na choroby a podvýživu. Význam trestaneckej kolónie spočíval okrem iného v poskytovaní lacnej pracovnej sily pre rozvoj infraštruktúry regiónu. Väzni boli využívaní na stavbu ciest, mostov a iných projektov infraštruktúry, ktoré boli potrebné na fungovanie kolónie. Táto práca sa často vykonávala v drsných podmienkach a s minimálnym ohľadom na zdravie a bezpečnosť väzňov. Trestanci vykonávali najťažšie fyzické práce počas výstavby budov a infraštruktúry regiónu. Okrem výstavby infraštruktúry kolónia produkovala množstvo tovarov, ako napríklad drevo, ktoré sa predávalo na miestnej aj medzinárodnej úrovni. Hospodárske úspechy trestaneckej kolónie však najčastejšie prinášali benefity pre malú skupinu ľudí, ktorí kontrolovali kolóniu a jej zdroje. Väzni a miestni obyvatelia nemali z hospodárskych činností spojených s kolóniou výrazný prospech. Väčšina väzňov po ukončení svojho trestu namiesto návratu do Francúzska zvolila možnosť zostať vo Francúzskej Guyane, kde síce viedli náročný život, no ušetrili sa ponížujúceho zaobchádzania v kontinentálnom Francúzsku.³⁶

³⁵PORTRAIT OF THE REGIONS. Guyane – Population [online]. 03.2004. Dostupné na: https://circaabc.europa.eu/webdav/CircaBC/ESTAT/regportraits/Information/fr93_pop.htm

³⁶SANCHEZ Jean. The Penal Colonization of French Guyana 1852 -1953 [online]. 2016. Dostupné na: <https://shs.hal.science/halshs-01409186/document>

Po návrate väzňov z Francúzskej Guyany do kontinentálneho Francúzska totiž ľudské zaobchádzanie pokračovalo aj naďalej. Predstavovali spodinu spoločnosti, s ktorou nikto nechcel mať nič spoločné. Právny stav väzňov po ukončení výkonu trestu vo Francúzskej Guyane mal názov „občianska smrť“.

„Občianskou smrťou stráca odsúdený vlastníctvo všetkého majetku, ktorý vlastnil, jeho dedičstvo sa otvára v prospech jeho dedičov, na ktorých majetok prechádza rovnakým spôsobom, ako keby bol odsúdený prirodzene mŕtvy a bez závetu. Nemôže získať žiadne dedičstvo, ani previesť majetok, ktorý by nadobudol. Nemôže disponovať svojím majetkom, či už úplne alebo čiastočne, darovaním alebo závetom, a nemôže dostať nič iné ako výživu.“³⁷

Prítomnosť trestaneckej kolónie má citeľný vplyv na región Francúzskej Guyany dodnes. Kolónia bola založená na území pôvodných obyvateľov a nútená práca väzňov prispela k vysídleniu a vykorisťovaniu pôvodných obyvateľov regiónu. V roku 1946 bola prijatá nová francúzska ústava, ktorá zrušila nútené práce ako formu trestu a vydláždila cestu k zatvoreniu trestaneckej kolónie. Rozhodnutie o zatvorení trestaneckej kolónie bolo ovplyvnené viacerými faktormi vrátane klesajúcej hospodárskej hodnoty kolónie, politického tlaku zo strany organizácií na ochranu ľudských práv a rastúceho uznania nehumánneho zaobchádzania s väzňami. Poslední trestanci dorazili do Francúzskej Guyany v auguste 1953.³⁸

Trestanecká kolónia bola známa svojim brutálnym režimom trestov a kontroly, pričom väzni boli vystavení núteným prácam, samotkám a telesným trestom. Otroci mali prísny zákaz vlastníť dom, obchodovať, predávať, kupovať a usadiť sa so ženou. V súčasnosti predstavujú ruiny bývalej väznice vo Francúzskej Guyane symbol násillia v období 18. a 19. storočia.³⁹

³⁷SPIELER Miranda. *Empire and the Underworld: Captivity in French Guiana*. Londýn, Anglicko: Harvard University Press, 2012. ISBN 978-0-674-05754-8 s.131, 132

³⁸SANCHEZ Jean. *The Penal Colonization of French Guyana 1852 -1953* [online]. 2016. Dostupné na: <https://shs.hal.science/halshs-01409186/document>

³⁹SPIELER Miranda. *Empire and the Underworld: Captivity in French Guiana*. Londýn, Anglicko: Harvard University Press, 2012. ISBN 978-0-674-05754-8 s. 222, 223

3.2 Ekonomika

Miestna ekonomika je do veľkej miery podporovaná francúzskou vládou a Európskou úniou. Vďaka tomu môže uskutočňovať vyššiu spotrebu, ako keby sa Francúzska Guyana spoliehala len na svoj vývoz. V minulosti bola Francúzska Guyana známa lacnou a trestaneckou prácou, ktorá tomuto regiónu a jeho obyvateľom neprinášala prosperitu. Francúzska Guyana je druhým najhoršie hodnoteným územím v životnej úrovni spomedzi všetkých Francúzskych regiónov (prvenstvo patrí regiónu Mayotte). Francúzska Guyana spoločne s ostrovom Mayotte sú v hodnote HDP dlhodobo na chvoste francúzskych regiónov. V roku 2017 žil vo Francúzskej Guyane každý druhý človek pod hranicou chudoby. Chudoba postihuje najmä nezamestnaných, ľudí s nízkym alebo žiadnym vzdelaním a ľudí narodených v zahraničí, z ktorých veľkú časť tvoria migranti z Brazílie a Surinamu. Pre mnohé najchudobnejšie rodiny predstavujú sociálne dávky jediný príjem domácnosti. Hrubý domáci produkt Francúzskej Guyany bol v roku 2020 na úrovni 4,4 miliardy eur. V porovnaní s rokom 2019 sa jeho objem znížil o 2,7 %. Porovnanie HDP na obyvateľa s ďalšími regiónmi Francúzska za rok 2020:

- Francúzska Guyana: 15 260 €
- Guadeloupe: 23 198 €
- Martinik: 24 728 €
- Celkový priemer Francúzska: 34 089 €⁴⁰

Medzi najpoprednejšie sektory regionálnej ekonomiky vo Francúzskej Guyane patria baníctvo, rybolov, lesníctvo, stavebníctvo, služby a poľnohospodárstvo. Sektor priemyslu má v tomto regióne isté nedostatky. Deväť z desiatich podnikov má menej ako 6 zamestnancov (a viac ako 50 % nemá takmer žiadnych zamestnancov). Najdôležitejšie odvetvia regionálneho priemyslu sú stavebníctvo, drevárstvo a poľnohospodárstvo. Poľnohospodárstvo je vzhľadom na geografické podmienky obmedzené na 0,3 % územia Francúzskej Guyany. Prevládajú v ňom malí výrobcovia a vykonáva sa najmä na severe regiónu a v deltách riek Maroni a Oyapock. Hlavnými produktmi tohto sektora sú zelenina a obilniny, a to najmä ryža, na ktorú pripadá približne 30 % využívanej poľnohospodárskej plochy. Lesnícky priemysel naplňuje viac-menej len domáci dopyt, pričom sa menej ako 10% produkcie dreva

⁴⁰INSEE. L'essentiel sur... la Guyane [online]. 31.1.2023. Dostupné na: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/4313999>

exportuje do zahraničia. Lesy pokrývajú vyše 90 % územia Francúzskej Guyany. Podľa zákona môže lesnícky sektor využívať takmer 1 milión hektárov lesa. V roku 2009 predstavoval objem vytŕaženého dreva 84 000 m³.⁴¹

Dlhú tradíciu má v regióne sektor baníctva. Najpočetnejšie nerastné suroviny vo Francúzskej Guyane sú zlato, piesok, íly, cement, drvený kameň, tantal, niób a ropa. Primárnou surovinou, ktorá sa ťaží v najväčších objemoch je tu zlato. Najväčšie ložisko zlata v tomto regióne sa nazýva Paul Isnard. V tejto lokalite sa uskutočnilo množstvo meraní a odhaduje sa, že sa tam nachádza 54,11 miliónov ton zlata. Priemerná ročná produkcia tejto cennej komodity je na úrovni 7370 ton. Okrem najväčšieho regionálneho ložiska sa tu nachádza ešte množstvo objemovo podobných lokalít, ako je napríklad Camp Caiman, kde je odhadovaných 49,8 ton zlata. Presné čísla objemu ťažby vo Francúzskej Guyane sú však do istej miery nepresné, keďže tu pretrvávajú problémy nelegálnej ťažby. Komodita, ktorá priťahuje najviac nelegálnych baníkov je najmä zlato. Odhaduje sa, že sa v regióne nachádza 400 - 500 nelegálnych baní, z ktorých sa ročne vytŕaží približne 10 ton zlata. To predstavuje pre Francúzsko výrazné straty vo forme daňových príjmov a neobnoviteľných zdrojov. Vďaka geografickým podmienkam a rozľahlosti Francúzskej Guyany je náročné sa s nelegálnou ťažbou vysporiadať. Francúzska a miestna vláda sa neustále snažia mapovať oblasti, v ktorých sa takáto ťažba vykonáva. Okrem ťažby je významnou súčasťou hospodárstva aj výroba fosílnych palív. Francúzsko však plánuje túto činnosť regulovať a do budúcnosti definitívne ukončiť. Francúzsky parlament navrhuje zákony, podľa ktorých ťažba ropy a zemného plynu v tomto regióne skončí do roku 2040.⁴²

Francúzska Guyana má letecké a námorné spojenie s metropolitným Francúzskom, USA, Južnou Amerikou a Francúzskymi Antilami, no sektor turizmu nie je v porovnaní s ostatnými NR dostatočne rozvinutý. V roku 2017 navštívilo región Francúzskej Guyany približne 100 000 cestujúcich, z ktorých bolo 60 % z kontinentálneho Francúzska, 27 % z Francúzskych Antíl a 13 % zo zvyšku sveta. 33 % všetkých návštevníkov predstavovali turisti, ktorí pricestovali za rodinou alebo priateľmi. V rokoch 2011 až 2019 sa počet turistov zvýšil o 32 %, z toho najväčší rast bol zaznamenaný v roku 2018, ktorý priniesol 16 % nárast.

⁴¹KOŁODZIEJSKI Marek - RUDOLF Kathrin. Economic, social and territorial situation of French Guiana [online]. 10.2011. s. 28-29 Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/notes/join/2011/460068/IPOL-REGI_NT\(2011\)460068_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/notes/join/2011/460068/IPOL-REGI_NT(2011)460068_EN.pdf)

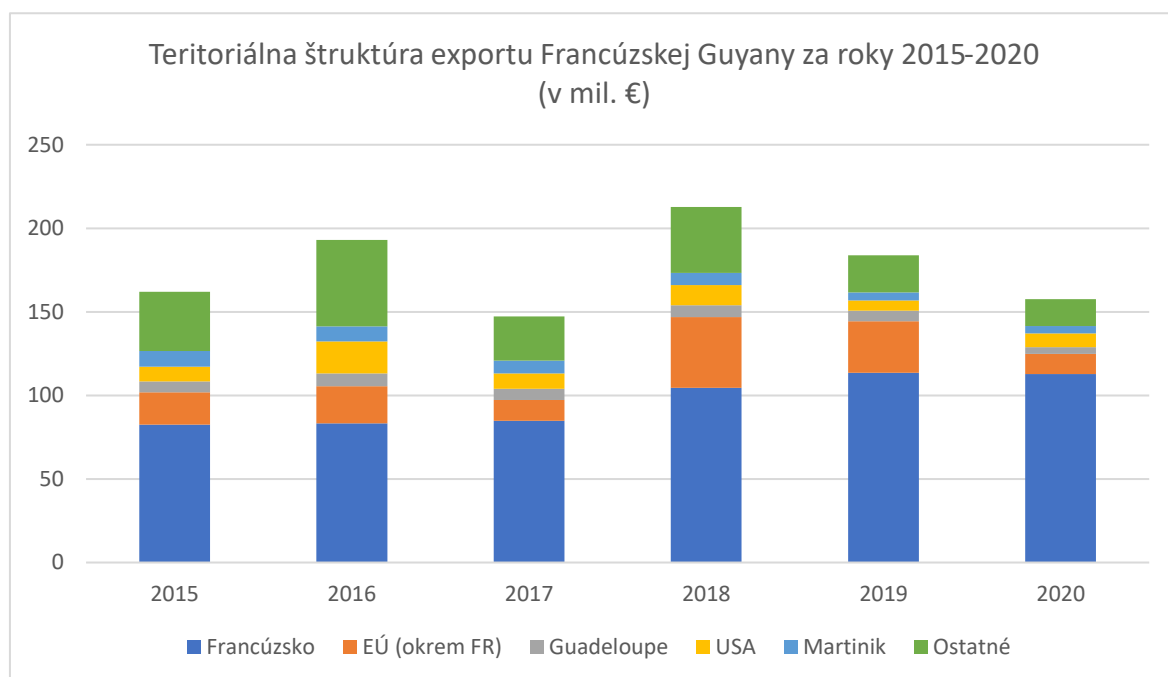
⁴²DAVEY Reginald. French Guiana: Mining, Minerals and Fuel Resources [online]. 14.08.2012. Dostupné na: <https://www.azomining.com/Article.aspx?ArticleID=78>

Podľa novších údajov francúzskeho štatistického úradu INSEE pandémie koronavírusu spôsobila pokles počtu prenocovaní o 41,2 % v období od apríla 2020 do augusta 2021.⁴³

3.2.1 Teritoriálna štruktúra

Na grafe č.2 vidíme podiel krajín, kam Francúzska Guyana exportuje svoje produkty.

Graf č.2: Teritoriálna štruktúra exportu Francúzskej Guyany

Zdroj: INSEE⁴⁴

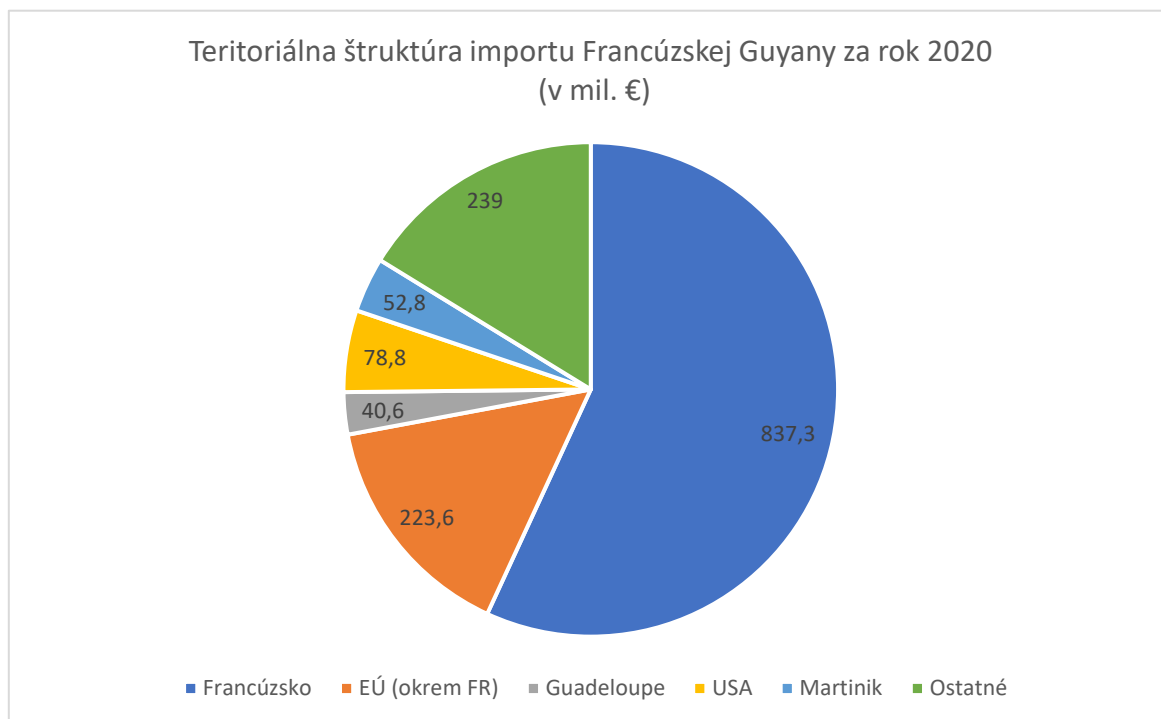
Vidíme, že podiel Francúzska sa za posledné roky zvyšoval a v roku 2020 predstavoval najvyšší podiel za 5 rokov, na úrovni 71,5%. Ak ku Francúzsku pripočítame ostatné krajiny EÚ tak tento podiel stúpne na takmer 80%. Čo sa týka kategórie „ostatné“, ide v tomto prípade najmä o ďalšiu európsku krajinu, ktorá však nepatrí do EÚ. Je ňou Švajčiarsko, ktoré je dlhodobým odberateľom zlata vytáženého vo Francúzskej Guyane.

⁴³RENAUD Luc – SARRASIN Bruno. Production of a Tourist Space and Territorial Governance Regime in French Guiana (Guyane Française)—The Challenges of Touristification in the Peripheral Territory of Haut-Maroni [online]. 9.3.2023. s. 167. Dostupné na: <https://www.mdpi.com/2673-5768/4/1/10>

⁴⁴Dostupné na: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/5394353?sommaire=5017321#graphique-figure3>

Situácia je podobná aj v otázke importu do Francúzskej Guyany, pričom je tento región do veľkej miery závislý od importu z európskeho kontinentu (graf č.3).

Graf č.3: Teritoriálna štruktúra importu Francúzskej Guyany

Zdroj: INSEE⁴⁵

Pokiaľ ide o komoditnú štruktúru importu, tak väčšina položiek má súvis s rozvojom vesmírneho strediska. Ide najmä o mechanické a elektronické zariadenia dovážané primárne z Európy, ktoré sú potrebné na jeho chod a rast. Cena týchto zariadení je mimoriadne vysoká v porovnaní s vývozom z regiónu. To je dôvodom, prečo Francúzska Guyana každoročne vykazuje negatívne saldo obchodnej bilancie. Export regiónu, vychádzajúci hlavne z primárneho sektora (poľnohospodárstvo, ťažobný a lesnícky priemysel), nie je schopný prerásť hodnotu drahých mechanických prístrojov prichádzajúcich zo zahraničia.

⁴⁵Dostupné na: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/5394353?sommaire=5017321#graphique-figure3>

3.2.2 Vesmírny priemysel

Vesmírne stredisko Francúzskej Guyany sa nachádza v pobrežnom meste Kourou neďaleko hlavného mesta Cayenne. Vesmírne stredisko je strategicky dôležité nielen pre francúzsky vesmírny program, ale slúži aj ako miesto na vypúšťanie satelitov a družíc pre iné krajiny a organizácie. Francúzska vláda sa v 60. rokoch 20. storočia rozhodla vybudovať kozmodróm v meste Kourou vďaka jeho výhodnej polohe blízko rovníka. Zem sa na rovníku otáča rýchlejšie ako v iných zemepisných šírkach, čo poskytuje raketám vypúšťaným z Kourou dodatočnú rýchlosť, čo znižuje množstvo paliva potrebného na štart. Táto výhoda umožňuje raketám buď niesť ťažší náklad, alebo doletieť ďalej ako z iných štartovacích miest. Vesmírne centrum začalo svoju činnosť v roku 1968 a odvtedy sa stalo dôležitou súčasťou vo vesmírnom priemysle. Autor knihy *Space in the Tropics* Peter Redfield hovorí, že vesmírne centrum sa stalo kontroverzným miestom kvôli svojej polohe vo Francúzskej Guyane, ktorá má koloniálnu históriu. Často v minulosti dochádzalo k protestom a vzniku sociálnych hnutí, ktoré spochybňovali kontrolu francúzskej vlády nad vesmírnym strediskom a celým regiónom. Vesmírne stredisko vo Francúzskej Guyane má na región pozitívny aj negatívny vplyv. Vesmírne stredisko prinieslo do regiónu ekonomický blahobyt, vrátane vytvorenia pracovných miest a stimulácie miestnych podnikov. Okrem toho získala Francúzska Guyana vďaka vesmírnemu stredisku medzinárodnú pozornosť, čo znamená istú prestíž. Okrem významu pre vesmírny priemysel predstavuje toto stredisko istý nástroj diplomacie. Vďaka nemu totiž dokáže Francúzsko posilniť svoje vzťahy s inými krajinami alebo organizáciami. Vesmírne stredisko už vypustilo na obežnú dráhu objekty pre krajiny ako Spojené štáty, Japonsko a Kanada, alebo pre organizácie ako Európska vesmírna agentúra. Stredisko prinieslo do oblasti veľký počet vysokokvalifikovaných pracovníkov, ako sú vedci, inžinieri a technici z celého sveta. Prítomnosť takýchto pracovníkov stimuluje ekonomiku, keďže potrebujú ubytovanie, stravu a ďalšie služby, čo vedie k rozvoju miestnych podnikov a priemyselných odvetví v regióne. Okrem toho boli vytvorené aj nové pracovné príležitosti pre miestnych obyvateľov, najmä na podporných pozíciách, ako je bezpečnosť, údržba a doprava. V regióne došlo k rozvoju odvetví, ako je satelitná komunikácia a diaľkový prieskum. Nie všetky dopady vesmírneho strediska boli však pozitívne. Na výstavbu a prevádzku vesmírneho strediska bolo potrebné vysídliť niektoré miestne komunity a zničené boli niektoré prírodné biotopy. Vznikli aj obavy obyvateľov regiónu týkajúce sa zdravotných a environmentálnych dopadov vyplývajúcich zo štartov rakiet, ktoré uvoľňujú škodlivé chemikálie do

ovzdušia. Jednou z obáv miestnych obyvateľov bolo aj načasovanie výstavby stanice, keďže išlo o obdobie studenej vojny. Obavy vznikali kvôli možnosti, že by Francúzska Guyana mohla zohrať úlohu v nukleárnom konflikte. Dá sa však konštatovať, že z pohľadu celkového blahobytu regiónu je prítomnosť vesmírneho strediska prevažne pozitívna.

„Zo skromnej dedinky s približne stovkou obyvateľov sa Kourou stalo štýlovým mestom s piatimi tisíckami obyvateľov, so supermarketom, nemocnicou, dvoma veľkými hotelmi, nádherným bazénom, kde si Guyančania chodia užiť víkend s rodinou.“⁴⁶

V súčasnosti predstavuje vesmírne stredisko základňu pre rakety Ariane, Sojuz a Vega. Činnosť v stredisku je organizovaná Európskou vesmírnou agentúrou, spolu so spoločnosťou Arianespace a Národným centrom pre vesmírne štúdie. V roku 2014 tvorilo vesmírne centrum 15% HDP Francúzskej Guyany, čo je o 13,3% nižší podiel na HDP ako v roku 1990, a to aj napriek tomu, že počet štartov rakiet rokmi stúpa. Nižší podiel na HDP však znamená, že hospodárstvo v regióne sa časom stáva viac diverzifikovaným. Vesmírny sektor vďaka prítomnosti tohto strediska zamestnáva v súčasnosti približne 4600 ľudí, vrátane všetkých bezpečnostných, dopravných aj údržbových pozícií.⁴⁷

3.3 Spolupráca Francúzskej Guyany s Európskou úniou a Francúzskom

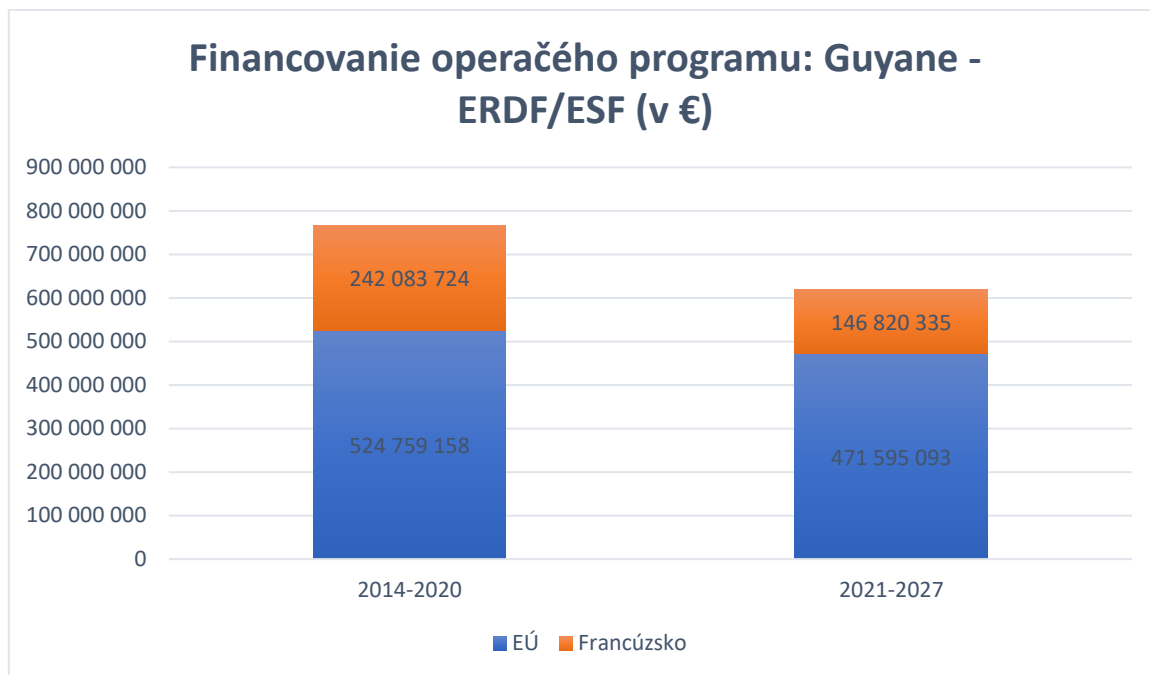
Francúzska Guyana, rovnako ako ostatné NR, získava finančnú podporu od EÚ vo forme programov, ktoré sú financované z rôznych fondov EÚ. Francúzska Guyana v rámci svojich programov čerpá najmä prostriedky fondov ERDF (Európsky fond regionálneho rozvoja) a ESF (Európsky sociálny fond). Tieto fondy sú zamerané hlavne na podporu hospodárstva a sociálneho rozvoja regiónov v celej EÚ, vrátane všetkých NR. Okrem EÚ však vyčleňuje finančné prostriedky pre pomoc tomuto regiónu aj samotná francúzska vláda. Keďže ide o plnohodnotný región Francúzska, získava značné prostriedky z jeho štátneho rozpočtu. Prostriedky získané touto formou využíva najmä pre pokrytie rozvoja infraštruktúry, vzdelania alebo zdravotníctva. V porovnaní s Európskou úniou však vyčleňuje

⁴⁶REDFIELD Peter. Space in the Tropics: From Convicts to Rockets in French Guiana. Los Angeles, Kalifornia: University of California Press, 2000. ISBN 0-520-21984-8, s.124, 129-135, 174

⁴⁷POUSSIN-DELMAS Marie-Anne. Panorama de la Guyane Un territoire de défis [online]. 11.2020. s. 4. Dostupné na: https://www.iedom.fr/IMG/pdf/panorama_guyane_2019_vf2.pdf

Francúzsko len zlomok celkovej finančnej pomoci Francúzskej Guyane. Na grafe číslo 4 vidíme podiel financovania Francúzskej Guyany medzi EÚ a Francúzskom. Ide o financovanie tohto regiónu v rokoch 2014-2020 a plánované financovanie rokov 2021-2027 z fondov ERDF a ESF.

Graf č.4: Financovanie operačného programu (porovnanie období 2014-2020 a 2021-2027)

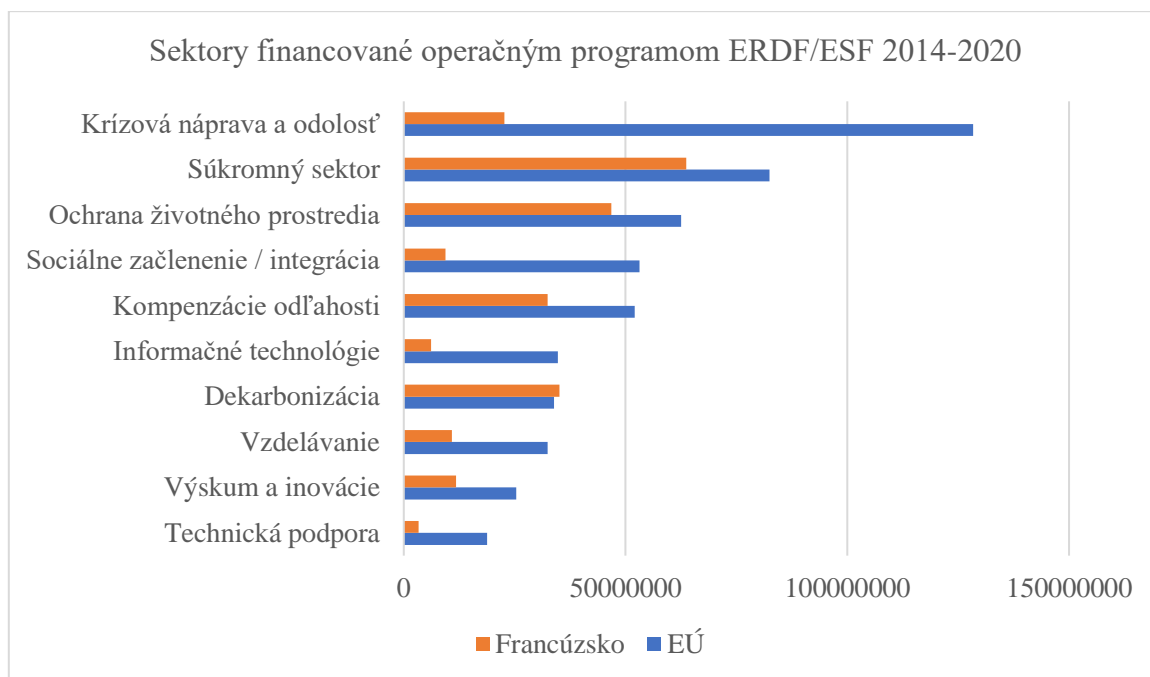
Zdroj: Európska komisia ⁴⁸

Graf č.4 znázorňuje hlavný a finančne najobjemnejší program s názvom operačný program: Guyana ERDF/ESF, ktorý má za cieľ podporovať hospodársky rast v regióne a zaisťiť jeho udržateľný rozvoj. Okrem toho pomáha zvýšiť inovácie a konkurencieschopnosť súkromného sektora, znížiť mieru nezamestnanosti, alebo umožňuje modernizáciu tamojšieho školstva. Na grafe môžeme vidieť, že v rokoch 2014-2020 tento program do regiónu Francúzskej Guyany priniesol čiastku 766 842 882 eur, z ktorých 31,57% prinieslo Francúzsko a 68,43% hradila EÚ. Plánovaný rozpočet programu na roky 2021-2027 je v súčasnosti v hodnote 618 415 428 eur, čo je o 138 427 454 eur menej ako za uplynulé obdobie. Je však potrebné brať do úvahy, že ďalšie prostriedky z fondov EÚ, alebo rozpočtu Francúzska môžu byť uvoľnené aj počas tohto obdobia, takže táto suma nemusí byť finálna.

⁴⁸Dostupné online na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/programmes/2014FR16M2OP011>

Na grafe číslo 5 vidíme rozdelenie zdrojov operačného programu do jednotlivých sektorov. Okrem toho si môžeme všimnúť rozdiely preferencií EÚ a Francúzska vo financovaní konkrétnych odvetví.

Graf č.5: Porovnanie sektorov financovaných operačným programom (2014-2020)

Zdroj: Európska komisia ⁴⁹

Zatiaľ čo EÚ kladie najvyšší dôraz na oblasti ako sú odolnosť voči krízovým situáciám, sociálnej integrácii, alebo informačných technológií, Francúzsko vyčleňuje najviac zdrojov do sektorov súkromného podnikania, životného prostredia a dekarbonizácie. Problematika dekarbonizácie je súčasne jediná oblasť, kde francúzska vláda vyčleňuje vyššie finančné prostriedky ako EÚ. Očakávané výsledky operačného programu pre roky 2014-2020 sú obsiahnuté v nasledujúcich bodoch:

- Dosiahnutie trojročnej miery prežitia 75 % novovzniknutých podnikov.
- Prístup k telefónnym alebo internetovým službám 70 % obyvateľov.
- Zvýšiť využívanie verejnej dopravy na 16 300 cestujúcich denne.
- Zabezpečenie pitnej vody pre 90 % obyvateľstva.

⁴⁹Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/in-your-country/programmes/2014-2020/fr/2014fr16m2op011_en

- Znížiť podiel vekovej skupiny 18-24 rokov bez diplomu na 30 %.
- Poskytnutie zamestnania 5100 znevýhodneným nezamestnaným.

V dôsledku nedostatku dát z tejto oblastí je náročné potvrdiť, či boli všetky ciele operačného programu naplnené alebo nie. Podľa dostupných údajov ale možno potvrdiť, že sa naplnili ciele zabezpečenia pitnej vody pre 90% obyvateľstva a prístup k telefónnym, alebo internetovým službám 70% obyvateľov. Podľa štatistík WHO malo v roku 2020 prístup k pitnej vode 90,6% obyvateľov a trend sa za posledné roky stabilne zvyšoval⁵⁰. Rovnako sa dá považovať za splnený cieľ internetového, alebo telefónneho pripojenia, kde malo v roku 2021 k internetu prístup 67,3% obyvateľov a čo sa týka mobilného pripojenia, bolo v roku 2021 nahlásených 304 800 pripojení k sieti, čo bolo v tom roku 100,7% obyvateľstva⁵¹. Je to však spôsobené predpokladom, že mnoho ľudí vo Francúzskej Guyane vlastní viac ako 1 mobilný telefón.

3.4 Dopady členstva Francúzskej Guyany v Európskej únii na spoluprácu s regiónmi Južnej Ameriky

Z pohľadu globalizácie obchodu a otvárania ekonomických hraníc predstavuje Francúzska Guyana unikátny geografický bod na rozhraní rozvíjajúcich sa trhov karibského a juhoamerického sveta, ktoré sú zoskupené v rámci CARICOM a Mercosur. Integráciu francúzskeho NR v oblasti Južnej Ameriky však komplikuje množstvo faktorov, a to najmä členstvo v EÚ, história regiónu a rozdielna kultúra. Francúzska Guyana so susednou Brazíliou podpísala už niekoľko bilaterálnych dohôd, ktoré majú posilniť ich spoluprácu. Vďaka týmto dohodám bol Francúzskej Guyane čiastočne umožnený vstup (ako pozorovateľ) do Zväzu amazonských univerzít a do Organizácie zmluvy o spolupráci v Amazónii (ACTO). Okrem toho spája Francúzsku Guyanu s jej susednými krajinami Brazíliou a Surinamom operačný program Amazonia, z ktorého je 75% financovaných práve zo strany Francúzskej Guyany. Pre integráciu francúzskeho NR do Južnej Ameriky však existuje množstvo prekážok. Je to

⁵⁰WASHDATA. 2020. Dostupné na: <https://washdata.org/data/household#!/table?geo0=country&geo1=GUF>

⁵¹KEMP Simon. Digital 2021: French Guiana [online]. 11.2.2021. Dostupné na: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-french-guiana>

región, ktorý je až príliš závislý na Francúzsku a Európskej únii, ktoré sú geograficky vzdialené a zároveň z hľadiska obchodu takmer monopolné pre Francúzsku Guyanu. Táto skutočnosť má korene v koloniálnej minulosti tohto regiónu. Úlohou kolónie bolo obchodovať len so svojou metropolou, pričom ju zásobovala tropickým tovarom a slúžila ako odbytisko pre metropolitnú výrobu. Francúzska Guyana dlho udržiavala hospodárske vzťahy len s francúzskou metropolou a táto tradícia sa zachovala. Do dnešného dňa je silne závislá na dovoze zo starého kontinentu. Väčšina jej obchodu prebieha s kontinentálnym Francúzskom a sekundárne s ostatnými krajinami EÚ. Okrem toho je to územie s obmedzenými právomocami v otázkach daní, zahraničného obchodu a legislatívy. Francúzska Guyana je viazaná obchodnými politikami a nariadeniami EÚ, čo komplikuje regiónu rozvoj obchodných vzťahov mimo EÚ. Okrem toho musí Francúzska Guyana dodržiavať všetky environmentálne a pracovné normy EÚ (ak od nich nie sú NR mimoriadne oslobodené). Okrem obmedzení vychádzajúcich z noriem EÚ musí Francúzska Guyana dodržiavať všetky francúzske zákony a politiky, kvôli čomu nie je schopná prijímať nezávislé rozhodnutia. Vďaka ich členstvu v EÚ však patria francúzske NR medzi najbohatšie oblasti Karibiku a Južnej Ameriky, čo má za následok vysoký rozdiel medzi životnou úrovňou Francúzskej Guyany a jej susedných krajín. So stúpajúcou životnou úrovňou a vybavením regiónu sa zvyšujú mzdy, no aj náklady a ceny produktov, ktoré sú často 4 až 10 krát vyššie ako v susednej krajine Surinam. Nastáva problém, kedy sú niektoré produkty výrazne lacnejšie v susedných krajinách ako vo Francúzskej Guyane. Príkladom takéhoto produktu je ryža, ktorú Francúzska Guyana dováža z Európy. Export ryže je z Európy dotovaný európskymi fondmi, no stále je niekoľkokrát drahšia ako ryža zo Surinamu alebo Guyany. Čím viac bude Francúzska Guyana závislá na európskych produktoch, zatiaľ čo bude jej životná úroveň stúpať, tak riskujeme, že rozdiely medzi ňou a jej susedmi budú neprekonateľné, čo môže spôsobiť nespokojnosť tamojších obyvateľov s cenami produktov. Vysoké mzdové a výrobné náklady ovplyvňujúce jej konkurencieschopnosť spôsobujú, že Francúzska Guyana prakticky neobchoduje so svojimi susedmi. Na druhej strane, mnohí miestni výrobcovia tvrdia, že otvorenie hraníc a začiatok obchodovania so susednými krajinami by mohlo viesť k zaniknutiu miestnej produkcie, keďže sa nemôžu vyrovnáť nízkym výrobným nákladom susedných krajín, a to najmä v oblasti poľnohospodárstva. Vzniká tu teda rozpor dvoch strán, z ktorých jedna zastáva protekcionistické opatrenia na ochranu domáceho trhu, a druhá, ktorá podporuje vznik zahraničného obchodu so susednými krajinami. Francúzsku Guyanu okrem toho obmedzujú prísne európske a francúzske normy, ktoré sa nie vždy prispôbujú miestnym podmienkam, či už v environmentálnej oblasti, alebo obchodnej. Príkladom takejto normy je zákaz dovozu

uhl'ovodíkov, ktoré nespĺňali európske parametre. Do roku 2000 patrili Trinidad a Tobago k významným dodávateľom uhl'ovodíkov pre Francúzsku Guyanu. Tento výhodný obchod (najmä z hľadiska geografickej blízkosti) odvtedy zanikol kvôli požiadavke EÚ, aby všetky francúzske zámorské regióny prijali európsku normu paliva. Dodržiavanie takýchto noriem zabraňuje regiónu Francúzskej Guyany konkurovať susedným krajinám s podobnou výrobou. Dá sa teda konštatovať, že takéto silné naviazanie na Európu predstavuje určitú brzdu v zahraničnom obchode, ale je na druhej strane ochranným štítom pred zahraničnou konkurenciou, ktorej produkty sú neporovnateľne lacnejšie.

Potenciálnym problémom v budúcnosti je taktiež vstup nových krajín, ktoré zaostávajú v rozvoji, do EÚ. To by viedlo k nižšej finančnej pomoci zo strany EÚ, keďže by sa z fondu regionálneho rozvoja (ERDF) rozdeľovali prostriedky medzi viacero krajín. Otázny je najmä vstup povojnovej Ukrajiny do EÚ. Ak bude po vojne Ukrajina prijatá do EÚ, je pravdepodobné, že väčšia časť fondov EÚ bude smerovať na rekonštrukciu vojnou zničenej oblasti, čo by malo za následok zníženie finančnej pomoci pre NR. Okrem toho sa Guyana musí vyrovnáť s konkurenciou krajín AKT (Skupina afrických, karibských a tichomorských štátov), ktoré sa nachádzajú v podobných zemepisných šírkach ako Francúzska Guyana. Dôvodom, prečo je týchto 79 krajín silným obchodným súperom Francúzskej Guyany je ten, že predávajú na európsky trh svoje (vybrané) produkty za rovnako výhodných podmienok, ako keby boli súčasťou EÚ. Tieto výhodné podmienky im zabezpečili dohody z Lomé z roku 1975, cieľom ktorých bolo zlepšiť ekonomickú spoluprácu krajín vtedajšieho EHS a AKT. Krajiny v tomto zoskupení (do ktorých patrí aj Surinam a Guyana) ponúkajú podobné produkty, ako tie, ktoré produkuje Francúzska Guyana, vrátane morských kreviet, ktoré sú jednou z hlavných exportných komodít Francúzskej Guyany.⁵²

„EÚ udeľuje nulové clá a nulové kvóty na dovoz z krajín AKT. Prístup na trh EÚ je trvalý, úplný a bezplatný pre všetky produkty z EPA (Európske partnerské dohody)“⁵³

⁵²GRANGER Stéphane. La Guyane et le Brésil, Ou la quête d'intégration continentale d'un département français d'amérique [online]. 2012. s. 42-51. Dostupné na: <https://theses.hal.science/tel-00707041/document>

⁵³Európska komisia, Economic Partnership Agreements (EPAs) [online]. 2023. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/importing-eu-under-epa>

Záver

Na jednej strane členstvo Francúzskej Guyany v EÚ jej zabezpečilo jednu z najvyšších životných úrovní v Južnej Amerike, poskytuje jej finančnú pomoc a znamená to rovnako určitú prestíž. Na druhej strane toto členstvo komplikuje zahraničný obchod s krajinami mimo EÚ, vyžaduje dodržiavanie všetkých noriem bez ohľadu na podmienky Francúzskej Guyany a redukuje jej autonómiu napríklad v otázkach migrácie.

Prechod na štatút zámorských krajín a území by znamenal istú úľavu od noriem EÚ. Francúzska Guyana by tak získala vyšší stupeň autonómie v rozhodovaní o svojom území a jej občania by stále boli francúzskymi občanmi. Francúzska Guyana je ale pre Francúzsko aj EÚ dôležitým strategickým bodom, a to najmä v dôsledku prítomnosti vesmírneho centra, a je veľmi nepravdepodobné, že by sa EÚ tohto územia chcela v najbližšom období vzdať. Je náročné povedať, aké dopady by malo zníženie finančnej podpory zo strany Francúzska a EÚ, berúc do úvahy protesty vo Francúzskej Guyane z roku 2017, kedy ľudia prejavili nespokojnosť riadením a nízkym financovaním regiónu.

Ak by sme si ale predstavili scenár, v ktorom by Francúzska Guyana úplne upustila od členstva v EÚ aj od svojich väzieb ku Francúzsku, bolo by pravdepodobné, že by sa dostala medzi krajiny AKT, v ktorých sú krajiny ako Guyana a Surinam. Krajiny AKT majú bezcolný prístup na európsky trh. Ide síce len o dovoz určitých druhov tovaru, ako sú všetky morské plody, poľnohospodárske produkty, nerastné suroviny, drevo a textil, no pri jednoduchej komoditnej štruktúre vývozu Francúzskej Guyany sú tieto výhody porovnateľné. Členstvo v EÚ Francúzskej Guyane taktiež zabezpečuje bezcolný prístup na európsky trh, no vzhľadom na fakt, že krajiny ako Surinam a Guyana tento prístup majú tiež, a to bez členstva v EÚ, je táto výhoda zanedbateľná. Samostatnosť regiónu by tiež znamenala jednoduchšie začlenenie do integračných zoskupení Južnej Ameriky.

Francúzska Guyana je svojimi jedinečnými podmienkami odlišná od ostatných 8 NR, pretože musí riešiť otázky cezhraničnej migrácie a obchodu, a je v jej záujme, aby nad týmito oblasťami mala čo najvyššiu autonómiu. Jedným z hlavných bodov stratégie Európskej únie z 3. mája 2022 je zjednodušenie spolupráce s mimoeurópskymi krajinami vo viacerých oblastiach. Je však náročné odhadnúť, či tento krok bude dostatočne efektívny na zmiernenie integračných problémov tohto regiónu. Francúzska Guyana by v prípade osamostatnenia túto autonómiu vo všetkých oblastiach získala a nemusela by nasledovať normy prijaté EÚ

ani francúzske zákony. Ako nezávislá krajina by sa však pripravila o akúkoľvek finančnú pomoc z EÚ alebo Francúzska, čo by výrazne ovplyvnilo jej budúci rozvoj v každom jednom odvetví. Okrem toho by samostatnosť mala negatívny dopad na zahraničné investície, ktoré vďaka členstvu regiónu v EÚ rastú.

Francúzska Guyana sa tak nachádza v komplikovanej situácii, kedy je členstvo v EÚ zároveň výhodou aj obmedzením. Tento izolovaný región Európskej únie tak bude musieť do budúcnosti zvážiť, či mu jeho členstvo v EÚ prináša viac pozitív ako negatív. Je však pravdepodobné, že aj v prípade, kedy by prevážili negatíva, by Francúzskej Guyane nemuselo byť umožnené odstúpiť od štatútu, ktorý ju vyhlasuje za európsky región. Znamenalo by to totiž, že vesmírne stredisko využívané európskymi spoločnosťami, by sa už nenachádzalo na európskej pôde. Pre porovnanie, odchod NR St. Barthélemy (v minulosti rovnako Francúzsky NR) v roku 2012 zo skupiny týchto regiónov bol možný, pretože tento ostrov nebol strategicky dôležitý do takej miery, ako je Francúzska Guyana. Preto je jediným reálnym riešením Francúzskej Guyany zachovať si svoj terajší štatút NR a snažiť sa presadzovať iniciatívy spolupráce s ostatnými krajinami Južnej Ameriky.

Bibliografické zdroje

Knižné zdroje:

REDFIELD Peter. Space in the Tropics: From Convicts to Rockets in French Guiana. Los Angeles, Kalifornia: University of California P, 2000. 361 s. ISBN 0-520-21984-8

SPIELER Miranda. Empire and the Underworld: Captivity in French Guiana. Londýn, Anglicko: Harvard University Press, 2012. 296 s. ISBN 978-0-674-05754-8

Odborné články:

BRINK Patrick – KETTUNEN Marianne – WATKINS Emma. Expert Group on Green and Circular Economy in the Outermost Regions. In Institute for European Environmental Policy [online]. 22.06.2017. [cit. 18.12.2022]. Dostupné online na: <https://ieep.eu/wp-content/uploads/2022/12/IEEP-2017-Green-and-Circular-Economy-in-Outermost-Regions-FINAL.pdf>

CIFFOLILLI Andrea. Growth Factors in the Outermost Regions. In ISMERI EUROPA. [online]. 03.2011. [cit. 5.11.2022]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/305084005_Growth_factors_in_the_Outermost_Regions_of_the_EU

COGEA Srl. *Realising the potential of the Outermost Regions for sustainable blue growth : final report* [online]. Brusel, 09.2017. [cit. 9.12.2022]. Dostupné online na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/029afe70-a725-11e7-837e-01aa75ed71a1/language-en>

DEPREZ Martine. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the european economic and social committee and the committee of the regions [online]. Štrasburg, 03.05.2022. [cit. 7.12.2022]. Dostupné na: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/EU/99202/imfname_11148179.pdf

Európska komisia. Accompanying the document - Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the european economic and social committee and the committee of the regions [online]. Štrasburg, 03.05.2022. [cit. 28.12.2022]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0133&from=ES>

Európska komisia. Communication from the Commission: A stronger partnership for the outermost regions [online]. Brusel, 26.5.2004. [cit. 15.12.2022]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0343:FIN:EN:PDF>

Európska komisia. Communication from the Commission: The outermost regions: an asset for Europe [online]. Brusel, 17.10.2008. [cit. 15.12.2022]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0642:FIN:EN:PDF>

Európska komisia. Communication from the Commission: The outermost regions of the European Union: towards a partnership for smart, sustainable and inclusive growth [online]. Brusel, 20.6.2012. [cit. 15.12.2022]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0287>

Európska komisia. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank: A stronger and renewed strategic partnership with the EU's outermost regions [online]. Štrasburg, 24.10.2017. [cit. 15.12.2022]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:32f72786-b980-11e7-a7f8-01aa75ed71a1.0018.02/DOC_1&format=PDF

Európska komisia. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Putting people first, securing sustainable and inclusive growth, unlocking the potential of the EU's outermost regions [online]. Štrasburg, 3.5.2022. [cit. 15.12.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/rup-2022/comm-rup-2022_en.pdf

Európska komisia. Executive Agency for Small and Medium-Sized Enterprises, *Realising the potential of the Outermost Regions for sustainable blue growth : final report* [online] 2017. [cit. 9.12.2022]. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/029afe70-a725-11e7-837e-01aa75ed71a1/language-en>

GRANGER Stéphane. La Guyane et le Brésil, ou la quête d'intégration continentale d'un département français d'Amérique [online]. 2012. [cit. 11.3.2023]. Dostupné na: <https://theses.hal.science/tel-00707041/document>

HAMMOND Paul - Antoine MASQUELIN – THOMAS Tristan. The Outermost Regions Challenges and prospects. In Pour la Solidarité [online]. 2017. [cit. 20.10.2022]. Dostupné na: <https://www.pourlasolidarite.eu/sites/default/files/publications/files/2018-ed-outermost-regions.pdf>

KOŁODZIEJSKI Marek - RUDOLF Kathrin. Economic, social and territorial situation of French Guiana [online]. 10.2011. [cit. 2.2.2023]. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/460068/IPOL-REGI_NT\(2011\)460068_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/460068/IPOL-REGI_NT(2011)460068_EN.pdf)

KOŁODZIEJSKI Marek. Outermost regions (ORS). In Fact Sheets on the European Union [online]. 03.2022. [cit. 26.11.2022]. Dostupné online na: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_3.1.7.pdf

LÓRINCZ András. The importance of The outermost regions for strengthening EU foreign and regional relations, Conference paper submitted to International Conference on The EU as a Global Actor [online]. Berlín, 07.2011. [cit. 26.11.2022]. Dostupné na: <http://www.culturaldiplomacy.org/culturaldiplomacynews/participant-papers/eu/Andras-Lorincz-The-Importance-of-The-Outermost-Regions-for-Strengthening-EU-Foreign-and-Regional-Relations.pdf>

POUSSIN-DELMAS Marie-Anne. Panorama de la Guyane Un territoire de défis [online]. 11.2020. Dostupné na: https://www.iedom.fr/IMG/pdf/panorama_guyane_2019_vf2.pdf

RENAUD Luc – SARRASIN Bruno. Production of a Tourist Space and Territorial Governance Regime in French Guiana (Guyane Française)—The Challenges of Touristification in the Peripheral Territory of Haut-Maroni [online]. 9.3.2023. [cit. 17.3.2023]. Dostupné na: <https://www.mdpi.com/2673-5768/4/1/10>

SZÉCHY Balázs. Outermost regions of the EU. In European Parliamentary Research Service (EPRS) [online]. 09.2022. [cit. 15.11.2022]. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733613/EPRS_BRI\(2022\)733613_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733613/EPRS_BRI(2022)733613_EN.pdf)

Právne dokumenty:

Európska rada. European Council decision. Amending the status with regard to the European Union of the island of Saint-Barthélemy. In Official Journal of the European Union (2010/718/EU) [online]. 09.12.2010. [cit. 2.11.2022]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010D0718&rid=1>

Európska rada. Rozhodnutie Európskej rady, ktorým sa mení a dopĺňa štatút Mayotte vo vzťahu k Európskej únii (2012/419/EÚ) [online]. 11.7.2012. [cit. 2.11.2022]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32012D0419&qid=1676386875338>

Ostatné internetové zdroje:

BRITANNICA. French Guiana – territorial collectivity, France [online]. 2023. [cit. 12.2.2023]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/French-Guiana>

CENTANNI Evan. Mayotte Enters European Union. In Political Geography Now. [online]. 03.05.2014. [cit. 2.11.2022]. Dostupné na: <https://www.polgeonow.com/2014/05/mayotte-enters-european-union.html>

DAVEY Reginald. French Guiana: Mining, Minerals and Fuel Resources [online]. 14.08.2012. [cit. 4.3.2023]. Dostupné na: <https://www.azomining.com/Article.aspx?ArticleID=78>

Európska komisia, Economic Partnership Agreements (EPAs) [online]. 2023. [cit. 6.4.2023]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/importing-eu-under-epa>

Európska komisia. EU & outermost regions [online]. 2023. [cit. 15.10.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/outermost-regions_en

Európska komisia. The European Strategy for the Outermost Regions [online]. 2023. [cit. 26.11.2022]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/outermost-regions/strategy_en

INSEE. L'essentiel sur... la Guyane [online]. 31.1.2023. [cit. 19.2.2023]. Dostupné na: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/4313999>

KEMP Simon. Digital 2021: French Guiana [online]. 11.2.2021. [cit. 8.3.2023]. Dostupné na: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-french-guiana>

KOŁODZIEJSKI, Marek. Outermost regions (ORs). In European Parliament [online]. 03.2022. [cit. 11.11.2022]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/100/outermost-regions-ors->

LEWIS David – DONALD Henry – LACASCADE Jean. The Guiana Shield: A Zone of Southern Caribbean Integration and Sustainable Development [online]. 28.11.2017. [cit. 12.2.2023]. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/guiana-shield-zone-southern-caribbean-integration-and-sustainable-development>

OILNOW. Guyana is number 17 for largest oil reserves in the world [online]. 19.6.2022. [cit. 13.2.2023]. Dostupné na: <https://oilnow.gy/featured/worlds-largest-oil-reserves-by-country/>

OR: Conference of Presidents. The ORs in the Treaties [online]. 2023. [cit. 2.11.2022]. Dostupné na: <https://cp-rup.com/en/the-ors-in-the-eu/the-ors-in-the-treaties/>

Portrait of the regions. Guyane - Population [online]. 03.2004. [cit. 22.3.2023]. Dostupné na: https://circabc.europa.eu/webdav/CircaBC/ESTAT/regportraits/Information/fr93_pop.htm

SANCHEZ Jean. The Penal Colonization of French Guyana 1852 -1953 [online]. 2016. [cit. 22.3.2023]. Dostupné na: <https://shs.hal.science/halshs-01409186/document>

VANHOLME Robin. Before Brexit, “St. Barthexit” happened. In Eyes on Europe [online]. 01.12.2017. [cit. 2.11.2022]. Dostupné na: <https://www.eyes-on-europe.eu/before-brexit-st-barthexit-happened/>

WASHDATA. 2020. [cit. 24.3.2023]. Dostupné na: <https://washdata.org/data/household#!/table?geo0=country&geo1=GUF>

WORLDMETERS. French Guiana Population [online]. 2023. [cit. 8.2.2023]. Dostupné na: <https://www.worldometers.info/world-population/french-guiana-population/>